

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905.

Andra Kammaren.

N:o 4.

Måndagen den 23 januari.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande januari.

§ 2.

Aflämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nämligen:

af herr statsrådet m. m. *O. Berger*:

med förslag till lag om ändring i vissa strafflagens bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende samt till lag om ändrad lydelse af 58 och 122 §§ i strafflagen för krigsmakten;

med förslag till lag om tillägg till 9 § i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863;

med förslag till lag om ändrad lydelse af 3 § i lagen angående jordfästning den 25 maj 1894;

med förslag till lag om ändrad lydelse af 25 kap. 20 § strafflagen;

med förslag till lag om ändrad lydelse af 65 § utsökningslagen samt till lag om ändrad lydelse af 30 § konkurslagen;

med förslag till lag rörande afgäld från afsöndrad lägenhet;

med förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar äfvensom stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt;

med förslag till lag om oäkta barns arfsrätt efter moder och modernefränder; och

med förslag till lag om utförande och nyttjande af elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd;

samt af herr statsrådet m. m. *O. W. Virgin*:

angående försäljning af kronans andel i det till roten n:o 80 Skytt vid Västerbottens regemente hörande soldattorpet, och

angående åtskilliga trumpetares vid Skånska husarregementet pensionsrätt.

Samtliga dessa kungl. propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Därvid anförde:

Herr Staaff: Herr talman! På grund af den frihet, som af gammalt rådt i Andra Kammaren därutiinnan, att vid remissen af statsverkspropositionen representanterna också äga att ingå i yttranden och betraktelser öfver regeringens allmänna politik, öfver de principer, som ligga till grund för densamma, och öfver de viktigaste politiska regeringsåtgöranden, som närmast hafva förekommit, vill jag anhålla om tillstånd att få något yttra mig om den fråga, som i dessa tider ligger på allas läppar och i allas sinnen, frågan om de unionella förhandlingarna.

Det är sant, att jag — lika litet som, så vidt jag känner, de flesta andra uti denna kammare — äger någon verklig vetskap om de närmare tillvägagångendena vid de konsulatförhandlingar, som man nu från alla håll säger oss hota att brista eller kanske redan hafva brustit. Det är därför möjligt, att, då jag här yttrar mig, jag i själfva verket talar inför ett redan fullbordadt faktum. Men då man å andra sidan icke vet, att det är ett fullbordadt faktum, synes det mig, åtminstone för min personliga del, som om jag svårligen skulle kunna förlåta mig själf, därest, om ett tillfälle ännu verkligen finnes att höja ett ord i representationen, detta tillfälle icke skulle hafva begagnats.

Emellertid är det gifvet, att jag, i saknad af kunskap om hvad som har försiggått, icke kan och icke heller ämnar här på något sätt ingå uti en dryftning af det ryktet eller det ryktet, som kommit till mina öron. De betraktelser, jag går att anställa, röra sig uteslutande om det för Sverige och för unionen djupt betänkliga och sorgliga, som skulle ligga däri, att konsulatförhandlingarna icke kommit eller kunna komma till ett resultat; och om jag därvid fogar en förhoppning, en yttersta förhoppning därom att, om något ännu kan göras, det måtte göras, så blir detta allt, hvarpå jag i afscende å själfva frågans direkta behandling kommer att inlåta mig.

För min del synes det mig ligga tämligen klart, hvad ett fullständigt bristande af konsulatförhandlingarna vill säga. Det vill, så vidt jag förstår, säga, att det tillskapas en enhetlig stämning hos det norska folket, och att denna stämning blir riktad mot unionen. Alltför många tecken visa dem, som öfver hufvud bry sig om att

tyda tecken, att detta blir resultatet. Det är icke heller så svårt att, åtminstone något så när, förstå, hvarför detta resultat måste inträffa, om förhandlingarna brista. Låt oss blott i största korthet erinra oss, huru efter alla strider och tvistigheter — medan unionsfrågan, visserligen alltid aktuell i norrmännens sinnen, dock låg nere på det sätt, att ingen särskild åtgärd, inga speciella tillvägagående voro företagna — plötsligt, och man kan väl med skäl säga oväntadt, ett anbud om förhandling kommer från Sverige, och att detta anbud anknyter sig vid en ny, från svensk sida dittills knappast såsom möjlig ansedd bas. Man måste väl förstå, att det var helt nya förhoppningar och helt nya känslor, som därigenom skulle tändas hos norrmännen. Att dessa förhoppningar voro starka och dessa känslor uppriktiga, kan man, synes det mig, se utaf det sätt, på hvilket norrmännen ordnade sig för förhandlingslinjens upptagande. Utan att i detalj ingå på händelser, som ju ännu icke ligga långt tillbaka, erinrar jag blott därom, att allt, som icke var förhandlingsvänligt, fick vika ur Norges regering, så att denna regering stod präglad af hel och fullständig förhandlingsvänlighet för att fullfölja den nya linjen.

Vid sådant förhållande må man väl kunna förstå, att, sedan förhoppningarna ett eller ett och ett halft år haft sin friska flykt under de pågående underhandlingarna, det måste komma såsom ett svårt slag, då den sista höstens rykten uppkommo och alltmer togo fast form, och det föreföll, som om något verkligt resultat icke skulle ernås. Man kan väl förstå, att, om dessa rykten skulle visa sig sanna, med naturnödvändighet däraf måste uppstå en stämning af bitterhet, en stämning af den djupaste misräkning och den djupaste misstro till unionen såsom lyckobringande för Norge och det norska folket.

Det är icke så lätt att helt och hållet sätta sig in i ett annat, låt vara ett befreundadt, folks tankar, stämningar och känslor, ty dessa grunda sig ofta på en flerhet af förutsättningar och förhållanden, om hvilka ett utomstående folk icke kan hafva den ingående uppfattning, som det egna folket har. Men det kan understundom vara nyttigt att försöka finna någon slags analogi hos sitt eget folk för att bilda sig en sådan föreställning om ett främmande folk. För min del känner jag blott en enda tidpunkt i nyare svensk historia, då det svenska folket stått närmelsevis på det sättet tändt af en enda gemensam känsla, som det norska folket nu gör, nämligen tiden före representationsreformens genomförande. Då var det ju dock så, att män inom alla stånd och alla klasser voro fattade af en gemensam känsla af det närvarandes ohållbarhet och af reformens nödvändighet. Det var icke då så, som det nu förhåller sig med rösträttsfrågan, ty det är visserligen sant, att man nu kan säga, att alla äro ense därom, att den politiska rösträtten skall blifva allmän; men det är väl att märka, att detta för stora, stora grupper sker utan någon slags entusiasm. Det sker därför, att förståndet har sagt de

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

högre, de bättre socialt ställda klasserna, att det icke längre går på det gamla viset, utan att det är nödvändigt att vara med om en förändring. Helt annorlunda var det strax före representationsreformens genomförande. Tänk om oss nu, att det då efter allt tal om denna reform skulle hafva uppstått ett plötsligt hinder, tänk om oss t. ex., att konungamaktens personliga innehafvare, som, efter hvad man nu vet, icke var för reformen, hade omsatt sin motvilja i ett verkligt motstånd, att han afskedat ministären De Geer och satt till en annan ministär samt förklarat, att det ej blefve någon reform af. Hvad tro ni då, mina herrar, att det svenska folket skulle tänkt, och huru tro ni, att det skulle hafva betraktat konungamakten i den stunden? Och likväl äro förhållandena icke jämförliga. Ty hvar och en måste dock säga sig själf, att inom ett konstitutionellt rike kunde icke konungamaktens personliga innehafvare i längden sätta en damm mot ett sådant reformkraf. Men här är det annorlunda. Här befinner sig det norska folket inför ett annat folks, låt vara ett broderfolks, regering. Kan enighet ej uppnås med den, hvad finnes det egentligen då för utsikter för det norska folket? Det måste säga sig själf, att med denna union kunna vi icke komma fram genom att taga saken i egen hand, och ej heller kunna vi komma fram på förhandlingens väg.

De år, som dessa förhandlingar pågått, hafva präglats af en ny karaktär, ity att därunder i Norge framträdtt allt starkare och tydligare tecken på att man äfven där, bättre kanske än under många skeden förut, börjat förstå hvad unionen dock betyder för de skandinaviska ländernas frihet. Icke endast ett parti, det som sedan gammalt ansetts som det unionsvänliga i Norge, utan män af båda partierna hafva sträfvat i denna riktning, sträfvat för att genom ömsesidiga bekantskaper och vänskapsband närma folken till hvarandra, närma olika grupper af svenskar och normän, som i ett eller annat afseende kunna äga gemensamma intressen. Allt detta är ju blott en början, men enligt min tanke en löftesrik början. Jag äger någon personlig kännedom därom, när jag på närmare håll, såsom ledamot och äfven såsom styrelseledamot i en mellanfolklig eller dubbelfolklig förening, som kallar sig med vår Konungs valspråk: »Brödrafolkens väl», har kommit i tillfälle att se just dessa sträfvanden och stämningar. Det är ju endast en företeelse, ett godt symptom, men det finnes också många andra. Jag talar endast om, hvad jag fått personlig erfarenhet om. Nåväl, mina herrar, det som jag sagt eder, om hvad jag tror, skall blifva resultatet utaf förhandlingarnas fullständiga brytande, det har för mig i hög grad bekräftats just af hvad jag på den väg, som jag nyss antydt, fått höra. För kort tid sedan — herrarna ha nog själfva läst därom i tidningarna — besöktes den svenska styrelsen i nyssnämnda förening af några norska vänner, medlemmar i den norska styrelsen. Dessa personer hade rest hit endast för att för oss redogöra för det verkliga läget i Norge och för stämningen därstädes samt för att i vänskap och

endräkt söka rådgöra, om icke något så att säga utifrån skulle kunna göras i denna fråga. Jag bör säga, att det var män, som alla tillhörde det sedan gammalt för unionsvänlighet ansedda partiet i Norge, men på samma gång män, som icke voro eller någonsin varit aktiva politiker, män som stodo fjärran från politiken och som räknades till de s. k. stilla i landet. De förklarade för oss med en mun, att med den stämning som komme att uppstå i Norge, därest konsultförhandlingarna bruste, de icke längre förstode, huru man för lång, lång tid skulle komma någon vart med att upprätthålla känslorna för unionen.

Man har bland alla andra hörsägnar berättat mig, att regeringen för närvarande hölle på med att författa en bok, som lærer skola utdelas till Riksdagens ledamöter inom kort tid. Man lär enligt gammal sedvänja skola kalla den »den blå boken». Sätten, mina herrar ledamöter af regeringen, hvilken färg som helst på den boken, blå, gul eller brokig; för unionsvännerna i båda länderna blifver den ändå en svart bok, en bok, som kommer att bära sorgens färg, som kommer att bära färgen af ett bårtäcke öfver många spirande förhoppningar, öfver många varma känslor, öfver många framsynta mäns tankar om den Skandinaviska halföns framtid och lycka. Det förstås, jag vet ju, att begrafningen blir nog icke utan blommor; och vid den begrafningen kan det ju hända, att det blir glädjeblosser också. Kanske har man redan börjat att binda kransarna i den kammare, som befinner sig på andra sidan om trappan och på andra sidan om mycket annat också.

Här vill jag tillåta mig att inskjuta några reflexioner af en särskild art. Det synes mig, som om det vore något godt och fördelaktigt, ifall det ifrån representationens sida talades öppet med regeringen och till dess medlemmar; och jag kan inom parentes tillägga, att det skulle nog äfven vara godt, ifall denna öppenhet alltid funne gavsvar ifrån regeringens sida i förhållande till representationen. Hvad jag emellertid nu ville något uppehålla mig vid, det är vissa reflexioner rörande den svenska regeringens politiska ställning och enkannerligen dess särskilda medlemmars ställning i förhållande till en stor regeringsfråga. Ty det är viktiga principer det gäller, och det kan mycket ofta bero på, huru sådana principer uppfattas i ett land, om resultatet i de mest landsviktiga frågor skall blifva godt eller dåligt. Man har sagt mig — jag vet icke med hvilken grad af sanning — att det icke skulle hafva rådt enighet mellan den svenska regeringens medlemmar under dessa förhandlingar. Därom vet jag som sagt ingenting. Men hvad jag vill säga är detta, att, om nu denna blå bok framlägges, om den innehåller ett konstaterande af att konsultförhandlingarna äro brustna, och om samtliga regeringens medlemmar kvarstanna på sina poster, vi väl få vara öfverens om att detta innebär, att samtliga regeringens medlemmar äfven äro ense. Vi få väl vara på det klara därmed, att i en fråga, som till den grad rör land och rike, det icke finnes några fack-

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

ministrar, utan att där alla konungens rådgifvare äro ställda under ett helt och enhetligt ansvar. Och detta menar jag ingalunda blott på det sättet, att en enighet skulle kunna vara vunnin beträffande exempelvis förkastande af ett anbud från Norge här på sistone. Åh, mina herrar, förhandlingar kunna skötas på så ofantligt många sätt och det, att ett anbud framställes, som måste enhälligt förkastas, kan mycket väl ha sin grund i en mångfald af brister i själfva sättet för förhandlingarna. Och det är därför jag menar, att under regeringsmedlemmarnas ansvar, under deras enhetliga ansvar, torde väl, så vidt jag förstår, den frågan innefattas, att de ansvara för, att efter deras bästa öfvertygelse förhandlingarna i sin helhet hafva skötts på ett godt och tillfredsställande sätt.

Nu torde det kunna hända, att någon fiffig anmärkare, som har hört samma rykten som jag, men som i sitt inre sätter in de namn i dessa rykten, som äfven jag har hört, gör den reflexionen: det är ju bra besynnerligt af den talaren att så godt som stå och plädера för att de män, som han sannolikt håller högst inom hela regeringen, skulle skilja sig därifrån. Ja, jag kan blott därpå svara, att, om det nu är på det viset, jag för min del icke kan ändra hvad jag i det fallet har sagt. Det är fullkomligt sant, att det finnes vissa män i denna Kungl. Maj:ts regering, som jag för min personliga del har satt särskildt högt; men det har jag gjort bland annat och framförallt därför att jag betraktat dem såsom *män*. Skulle den förut-sättningen svika, skall jag icke längre sätta dem så högt.

Af hvad jag yttrat om min öfvertygelse rörande resultatet för unionen af förhandlingarnas bristande kunna herrarne redan förstå, hvad mina sista ord i denna sak komma att innebära. De innebära en varm, en vördsam och innerlig vädjan till Kungl. Maj:ts samlade regering att, *om* det ännu finnes någon möjlighet kvar, icke försomma denna möjlighet; att *om* det ännu finnes några vägar oför-sökta, icke underlåta att söka beträda dessa vägar. *Om* det ännu finnes en enda tråd kvar af dessa förhandlingar, vore den än så fin som spindelväfstråd, så låten den icke brista, mina herrar, ty på den fina tråden kan kanske när allt kommer omkring framtida lycka, lugn, frid och trygghet på denna halfö till sist hänga.

Herr Palme: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag helt och hållet kan instämma i den varmbjärtade vädjan, som den siste ärade talaren riktade till Kungl. Maj:ts regering, skall jag icke tillåta mig att upptaga herrarnes tid med denna högviktiga unionsfråga, utan jag skall be att få något mera direkt ingå på den statsverksproposition, som nu blifvit till Riksdagen öfverlämnad.

I det nya systemets klangdagar uttalade ett af detta systems högt betrodda organ sin lifliga tillfredsställelse öfver, såsom orden föllo sig, »våra kraftigt sig förkofrande budgeter.» Föga kunde man väl emellertid då drömma om, att man redan 1905 skulle få en så stor tillfredsställelse som den man ovillkorligen på detta håll, efter

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

Fortsät.

detta uttalande, bör känna inför den budget på nära 200 miljoner kronor, som nu blifvit Riksdagen förelagd. Och vi andra, som då med oro och bekymmer sågo framtiden an, föga kunde vi väl ana allt det statsslöseri, som de flödande tullmiljonerna skulle föra med sig, eller de tunga bördor, ekonomiska och personliga, hvilka samtidigt skulle påläggas vårt fattiga folk. Det skulle vara af intresse att skärskåda denna budget ur synpunkten af de förespeglingar, som för 17 år sedan gjordes. Det skulle vara uppbyggeligt att undersöka, i hvad mån den del af de 57 tullmiljonerna, som faller på lifsmedeltullarna, har någon motsvarighet i, såsom det då hette, stadigvarande förmåner för de klasser i samhället, »hvilka mest tryckts af dessa bördor», eller eljest af beskattningsslindringar. Jag föreställer mig, att en sådan motsvarighet skulle blifva ganska svår att uppvisa, ty icke lär man väl kunna hänvisa till de afsättningar till en arbetareförsäkringsfond, hvilka man nu utan någon som helst bindande motivering vill börja att förminska. Under tiden hafva åren gått och det tåliga svenska folket har fått finna sig i dessa bördors ok utan att kunna framföra sin klagan, ty flertalet är ju alltjämt i saknad af rösträtt. Åren hafva gått och dessa lifsmedeltullar, hvilka utan något behof för statsverket ålades, ha allt mera bytt om karaktär och blifvit nästan af vanliga finansstullars natur. Den lätthet, man haft att med hjälp af öfverskottsmiljoner af fullkomligt onaturlig art uppgöra statsregleringarna, har å andra sidan haft det med sig, att det egentliga skatteväsendet har försummats. Visserligen hafva gång på gång frågor uppkommit om ett samladt ordnande, en systematisering af vårt svenska skatteväsen, och kommittéer ha gång på gång suttit i hela frågan eller rörande vissa detaljer, men någon definitiv lösning stå vi ju alltjämt fjärran ifrån. Vi ha fått ett i alla dess minsta detaljer utbildadt tullsystem, men intet skattesystem, trots det att vid lägliga tillfällen så kallade finansplaner framlagts. Under tiden hafva andra ekonomiska förhållanden inträdt. Öfverskottsperioden synes vara förbi. Det har gällt att stoppa igen hålen på en blott med svårighet sammanhållen budget. Det har gällt att följa Kajsa Vargs recept och taga där man så hafva kan. Och så stå vi där nu vid vår 186 miljoners budget utan att veta, huru vi under de närmaste åren skola kunna få medel till täckande af den helt naturliga tillväxten i utgifter.

Bland kvarlåtenskapen från 1892 års riksdag fanns en finansplan med åtskilliga vackra och riktiga principer, men flertalet af dessa principer syntes glömda i samma mån, som försvarsbördorna började att på allvar trycka.

Och för öfrigt, en finansplan af mer eller mindre tillfällig art kan icke ersätta bristen på ett verkligt *skattesystem*. Så länge den bristen icke är häfd, så länge få våra statsregleringar hela utseendet af provisoriska åtgärder, företagna till största delen för att råda bot för tillfälliga svårigheter. Inför denna omständighet föreställer jag mig att vi, folkets representanter — och i främsta rummet de ärade

Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

herrar medlemmar af statsutskottet — böra med alldeles särskild omsikt öfverväga alla framlagda utgiftsförslag och iakttaga den allra största sparsamhet — en sparsamhet vida större än om vi hade ett ordnad skattesystem, hvilket vi med afseende å dess innebörd och byggnad, dess tryck på olika delar af samfundskroppen, dess elasticitet och öfriga konsekvenser helt kunde öfverblicka.

Jag vill, mina herrar, förbigå de flesta af de punkter, hvilka äro upptagna i denna statsreglering. Jag vill endast tillåta mig att fästa eder uppmärksamhet på en omständighet, som synes mig vara väl värd ett observandum. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet meddelar, att enligt rikshufvudboken för år 1903 har å samma års förslagsanslag uppstått en nettobrist af 7,825,229 kronor, och han meddelar samtidigt, att hela det nettoöfverskott å inkomsterna för 1904, hvilket för närvarande är känt och beräknligt, kommer att åtgå för täckandet af bristen på förslagsanslagen för sistnämnda år.

Jag tillåter mig fråga: är detta en sund finanspolitik? Låt vara, att det hade blifvit svårare att få budgeten att balansera, låt vara, att det hade blifvit nödvändigt att göra åtskilliga vidtgående inskränkningsåtgärder på utgiftssidan! Jag föreställer mig dock, att det hade varit bättre och tryggare — och jag vill äfven säga ärligare mot oss själfva — att upptaga förslagsanslagen mera till hvad de med sannolikhet böra kunna gå till, än att, som nu, taga upp dem lågt och samtidigt å andra sidan hissa upp inkomstsiffran så högt, att fara är att vi icke skola få något öfverskott alls.

Vi veta alla, mina herrar, att det är försvarsbudgeterna som i främsta rummet bidraga till att hissa upp den svenska budgeten; och därvid går det i en ständig kretsgång. De stora försvarskrafven fordra ökade inkomster: så uppstår det öfverskott; detta öfverskott föder nya kraf från försvarets sida; dessa återigen å sin sida tvånget af än vidare inkomster — en metod som sannerligen borde vara förtjänt af det pris, som lär vara utsatt för uppfinnandet af perpetuum mobile!

Icke minst beror, enligt mitt förmenande, försvarsbudgetens höjning af den brist på planmässighet och på enhetlighet, som vidlåder vårt försvarsväsende; och jag fäster mig därvidlag särskildt vid dualismen emellan landtförsvaret och sjöförsvaret. Än heter det, att »det blåser sjövind», och då gäller det att sätta till alla klutar för att segla hem de största möjliga fördelar för flottans kraf, än gäller det något stort anslag för hären, någon organisationsförändring eller dylikt, och då åläggas nästan imperativt flottans män en för det åsyftade målet lämplig tystlåtenhet.

När det, mina herrar, på detta vis ena stunden gäller flottans kraf och andra stunden härens kraf, så händer det så lätt — äfven beträffande en så verkligt fosterlandsälskande kår som Sveriges officerskår — att det stora hela, att *fosterlandets* kraf halka förbi. För att fullt och helt tillgodose dessa kraf är det nödvändigt att under enig sträfvan för ett gemensamt mål betrakta icke allenast försvarets olika

delar, utan det hela; icke endast sträfva efter att åstadkomma det bästa försvaret, utan ett sådant försvar som lämpar sig för oss och för vår ekonomiska bärkraft. En väsentlig del af anledningen till den höjning i försvarsbudgeten, som vi alla hafva kunnat konstatera, beror på den — jag vet icke hur jag skall uttrycka mig för att tala mildt — den brist på förutseende, som är ett genomgående drag beträffande snart sagdt alla militärkraf. Litet hvar hafva vi nog varit med om hurusom man ena året begärt ett anslag och ett eller annat år därefter kommit och sagt: det anslag ni beviljade här om året kräfvor med nödvändighet såsom sin konsekvens, att ni beviljar detta anslag.

Äfven om vi bortse ifrån så pass krassa exempel, så veta vi, hurusom snart sagdt intet mer betydande anslag, som Kungl. Maj:ts regering begärt för försvaret, i praktiken visat sig hålla sig inom de prospekterade siffrorna. Ett exempel, ett af de mest drastiska exempel på detta, utgör det olycksaliga fästningsbygget vid Boden.

Vi hafva för närvarande en stor benägenhet att blicka österut och söka efter exempel ifrån det stora krig som pågår därute. Sådana exempel äro nog så goda att hafva, och där finnes ett direkt på Bodens fästning tillämpligt exempel: i det hjältemodigt försvarade Port Arthur. Man har från sakkunnigt håll påpekat det olycksaliga inflytande, som Port Arthurs fästning haft på hela den hittills gångna perioden af kriget. Sant är visserligen, att fästningen bundit en afsevärd japansk styrka, men den har äfven bundit eu rysk styrka, hvilken måhända, använd i rätt ögonblick och på rätt ställe, hade kunnat vända segern till ryssarnes förmån. Fästningen har dessutom utöfvat en rent af hypnotiserande inverkan på hela den ryska krigsledningen. Fäfangt hafva blodiga undsättningsförsök gjorts. Den stora, som det säges väl planlagda, koncentrerings af ryska armén har förfuskats, och man har till och med sagt, att Port Arthur är anledningen till att 1904 års fälttåg misslyckats för ryssarna.

Häromdagen sade mig en framstående svensk officer, att Boden har alla betingelser för att under vissa omständigheter kunna på vår härledning utöfva ett lika ödesdigert inflytande. Vi veta, huruledes man till att börja med tänkte sig Boden allenast såsom en spärrfästning, eller snarare såsom en serie af spärrfort, men att man, då prisskillnaden blef jämförelsevis obetydlig, beslöt sig för att utsträcka fästningsplanen till att omfatta äfven en förråds- och operationsfästning. Sedan dess hafva miljonerna rullat dit upp. Nu säger man, att arbetskostnaderna hafva blifvit vida högre, än hvad som beräknats. Man talar om att markförvärfvet icke kunnat göras för det pris, som ursprungligen tänkts. Bergsknallarna där uppe hafva icke så, som det antagits, lämpat sig för byggandet. Kanonerna måste få en större, kraftigare kaliber, och fästningsbyggandet måste rättas därefter. Så har utvidgningen kommit, och nu stå vi inför ett framtidsperspektiv, inför hvilket — föreställer jag mig — svenska

*Remiss af
statsverks-
propositioner.*
(Forts.)

*Bemiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

folket, om det därom ägde full kännedom, skulle hisna, både militäriskt och finansiellt!

Jag erinrar herrarna därom, att det första förslaget var på 7 miljoner kronor, som höjdes till 8,700,000 kronor för att utvidga fästningsplanen. Nu meddelar oss herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet, att den hittills beräkneliga kostnaden är omkring 19 miljoner kronor; men han meddelar oss icke hvad som inom de mest kompetenta kretsar, man och man emellan, talas om, nämligen att utöfver dessa 19 miljoner kronor kräfvades det ett mycket stort antal miljoner kronor ytterligare, innan denna fästning blir färdig. På så sätt kommer Bodenfästningen ensam att sluka vida mera anslag än hela det af befästningskommittén prospekterade svenska befästningssystemet!

Jag föreställer mig, att den ärade reservant mot kommittéförslaget, hvilken ännu är medlem af denna kammare, skall känna sig tillfredsställd öfver att icke inom befästningskommittén med sin röst ha bidragit till denna militärt-finansiella äfventyrlighet, som nu ådagalägger hela detta systems bankrutt.

Vi erinra oss, hurusom hela denna fästnings tillkomst har varit omgifven af likasom ett mystiskt skimmer. Den skulle *à tout prix* fram. Vi erinra oss, hurusom, när den först började låta höra talas om sig, officerskåren var delad i två hälfter, för och emot, hurusom flertalet sjöofficrar bestämde sig däremot, hurusom chefen för flottans stab reserverade sig mot fästningens byggande, hurusom såväl i denna som i medkammaren erfarne politici, gråhåriga statsmän varnade och påpekade — jag minnes särskildt detta yttrande — att vi icke finge »vedervåga fredens välsignelser för krigets eventualiteter». Men intet hjälpte. Den militära oppositionen ålades munkorg. Vi erinra oss, hurusom i denna kammare en ganska egendomlig grundlagskonflikt uppkom. Det sades här i kammaren, att fästningen skulle *per fas et nefas* genomdrivas. Och så genomfördes den också med användande af ett lyckligtvis i vårt land oerhördt påtryckningssystem och på den allra mest kritiklösa auktoritetstro.

Då nu den fjärde hufvudtiteln med detta nya anslag till Bodenfästningen går till statsutskottet, är det en mycket svår uppgift, som utskottet får sig förelagdt. Det gäller naturligtvis — föreställer jag mig — att, om också med frångående i högst väsentliga punkter af den ursprungliga planen och med inskränkning af utgifterna till det minsta möjliga, få denna olyckliga affär till ett slut.

För att emellertid vi i Riksdagen och i främsta rummet statsutskottet skola blifva i tillfälle att kunna rätt bedöma denna fråga, synes det mig vara nödvändigt, att från herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet alldeles bestämda upplysningar lämnas rörande vissa härtill hörande frågor. En sådan fråga lyder: Är det slut med det, som nu äskas? Kan herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet försäkra oss, att, om vi bevilja detta anslag, det är hans bestämda öfvertygelse, att vi skola vara befriade

från vidare större anslagskraf för Bodenfästningen? Om icke detta kan utlofvas oss, gäller det att besvara den fråga: hvilka anslag utöfver de hittills redan beviljade erfordras för att med mindre fordringar på fulländning föra de mest viktiga och nödvändiga arbetena till slut? Man har sagt, att fästningsbyggarna däruppe ha gjort det stora felet att icke, såsom de enligt mitt förmenande bort göra, taga sig an ett eller två fort till att börja med och fullborda dem och så skaffat en nödortfug spärning. I stället för att så göra synas de hafva börjat utefter hela linjen på en gång, så att alltsammans nu står ungefär lika ofärdigt. Jag vet icke, om detta är sant, men den uppgiften har lämnats mig. Är det så, synes det mig vara anledning till en mycket betänklig anmärkning mot detta fästningsbyggande.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Hvilken väg vi än gå för att få denna fråga afgjord, föreställer jag mig, att såväl denna kammare som statsutskottet skulle vara i behof af ännu en viktig upplysning af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, och den frågan lyder: anser herr statsrådet Bodenfästningens strategiska betydelse vara så stor, att det anslagsbelopp, som nu äskas, ökad med de anslag, som herr statsrådet ytterligare kan förutse verkligen behövas, äro bättre använda till Bodens befästande än till andra viktiga försvarsändamål i vårt land?

Jag är den förste att erkänna den svåra ställning med afseende å Bodenfästningen, som det nuvarande statsrådet har råkat i. Det har för honom varit ett olyckligt arf, han tagit emot. Men i samma ögonblick det är klart, att det är ett arf, som tillkommit honom utan all hans förskyllan eller värdighet, är han också, föreställer jag mig, fullkomligt obunden rörande denna fästnings antecedentia. Han kan, utan att någon därom kan säga ett ord, föreslå Konungen den radikaloperation, som denna kräftsvulst är i behof af.

Jag talade nyss om lärdomarna från Östern, och jag vill tillåta mig att framhålla ännu en sådan lärdom. Likasom spanjorerna läto sin flotta till dess olycka instängas i Sant Jago de Cubas säck, som ju bara hade en öppning och hvilket ledde till dess fördärf, så hade också ryssarna låtit sin flotta instängas i Port Arthur, vi veta också med hvad effekt.

Vi ha, mina herrar, en dylik säck, i hvilken vi för närvarande ha hufvuddelen af vår flotta. Om Karlskrona vill jag erinra herrarna, att i ett föredrag i kungl. örlogsmannasällskapet för ett år sedan talades om de faror, som förelågo för vårt försvar af Karlskrona, nämligen att ingen säkerhet förefunnes att flottans mobilisering där kunde ostördt fortgå, att stor sannolikhet förelåge, att hon därstädes vid krigets början blefve instängd o. s. v.

Det hade varit att vänta, att den nästan enhälliga uppfattningen hos flottans män med afseende å Karlskrona hade tagit sig uttryck i en kungl. proposition till innevarande Riksdag. Då därom emellertid icke har antyds något från tronen och icke heller i den oss före-

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

lagda statsverkspropositionen, så föreställer jag mig, — och det vore intressant att höra herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet uttala sig därom — att något förslag i detta hänseende icke kommer att föreläggas detta års Riksdag.

Alltjämt pågå kommittéer och undersökningar och utredningar, vi drunkna i vårt land i utredningar och undersökningar, medan handlingskraften domnar af. I dessa bistra politiska tider hade man eljest kunnat föreställa sig, att herr sjöministern, ifall han är besjälad af nödvändigheten att ha Stockholms skärgård såsom operationsbas för vår skärgårdsflotta, hade låtit några flera än de tre första klassens pansarbåtar, som nu ligga här, öfvervintra i Stockholms skärgård, om det också endast hade varit för ankars på Värtan. Jag föreställer mig, att Vegas orädde befälhafvare icke borde hesitera för en sådan öfvervintring.

Samtidigt med att frågan om flottans hufvudstations flyttning eller dess ökning här uppe tränger sig fram med oemotståndlig kraft, vidtager man alltjämt åtgärder för att öka antalet byggnader och allt hvad därtill hörer i Karlskrona. Jag fäster mig särskildt vid ett par poster ibland anslagskrafven på femte hufvudtiteln. Det första gäller de 199,000 kronor, som begärts till en mobiliseringskaj i Karlskrona, en mobiliseringskaj vid en station, där ingen säkerhet finnes, att flottans mobilisering ostördt kan fortgå! Jag antager, att det icke vore olämpligt, om man verkligen vill flytta flottans hufvudstation, att endast göra provisoriska och mindre anordningar rörande denna mobiliseringskaj.

Vidare förekommer ett anslag af 300,000 kronor till på- och ombyggnad af flottans sjukhus i Karlskrona, ett anslag, som nästan uteslutande motiveras af ökning af personalen. Om flottans hufvudstation skall förläggas till Stockholm, behöfver icke personalen i Karlskrona ökas, utan då är det här, hufvudstyrkan af personalen skall ligga, och då är ifrågavarande anslag icke behöfligt. Jag föreställer mig, att båda dessa punkter icke skola undgå att tagas i öfvervägande af statsutskottet. Men om vederbörande ha klart för sig, att flottans hufvudstation skall förläggas till Stockholm, om de ha klart för sig, att därtill åtgår ett anslagsbelopp af cirka 30 miljoner kronor, då gäller det, mina herrar, att för flottans räkning iakttaga den allra största sparsamhet, då är det icke lämpligt att komma till Riksdagen och begära mellan tre och fyra miljoner kronor i extra anslag för nybyggande af fartyg. För mig står det klart, att detta är en brist på planmässighet i det hela, ett utslag af den brist på planmässighet, som vidlöder hela vårt försvarsväsen. En annan sådan brist på planmässighet synes ligga däri, att medan det begäres — jag vill minnas — 11 nya officersplatser, det är en offentlig hemlighet, att det står högst bedröfligt till med afseende på vakanserna inom vår sjömanskår. Jag föreställer mig, att statsutskottet icke skall underlåta att med afseende å dessa vakanser infordra fullständiga och fullt tillförlitliga uppgifter från vederbörligt håll.

Jag har, mina herrar, talat om denna brist på planmässighet, jag har talat om den brist på enhetlighet, den dualism, som förefinnes inom vårt försvarsväsen, den oförmåga att för delarnas fördel i den ena eller andra stunden ha blicken fästad på det hela. Detta gifver mig osökt anledning att sluta med ett gammalt önskemål hos mig, hvilket jag anser i ett litet och fattigt folk som vårt böra allt mera tränga sig fram: det är tanken att, i stället för två ministrar, en sjöförsvarsminister och en landtförsvarsminister, ha endast en enda: en *försvarsminister*.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.*

Herr Carlheim-Gyllensköld: Jag har tagit till orda vid detta tillfälle icke för att jag tror, att Kungl. Maj:ts regering beaktar hvad jag eller andra här säga, utan för att landet skall få del af några hållpunkter i budgethänseende och i det system, som för närvarande tillämpas.

Den budget, som nu blifvit oss förelagd, är särdeles spänd — spänd därigenom att i densamma gjorts maximala inkomstberäkningar och därigenom att den förbrukar alla besparingar. Men en dylik finansplan kan icke gärna annat än sluta olyckligt. Huru skall man möta den situation, som uppstår, då besparingarna blifvit förbrukade och statskassan i stället för öfverskott visar brist. Hvad skall regeringen då göra annat än blifva skattsökare? Men redan nu är skatteförmågans gräns nådd, på många ställen öfverskriden, särskildt i de delar af riket, som varit hemsökta af missväxt. Kan det då vara rimligt, att vi nu komma upp till en budget på 186,770,000 kronor? Vore det icke bättre för landet, om man inskränkte utgifterna och sökte göra besparingar, så att man kunde se framtiden an med större trygghet än hvad nu är fallet?

Budgetens slutsumma uppgår — såsom jag nyss nämnde — till 186,770,000 kronor. Däraf äro enbart för försvarsändamål beräknade öfver 81½ miljoner kronor — i denna summa inberäknadt hvad som åtgår till den militära pensioneringen, medan återigen det anslag till handeln, som finnes upptaget å femte hufvudtiteln, icke blifvit medräknadt. Vidare måste man härvidlag vid beräkningen af försvarsutgifterna äfven taga med det anslag till en militärkommitté i järnvägsstyrelsen, som förekommer på sjetta hufvudtiteln. Med afseende å sistnämnda anslag vill jag ingalunda föringa den betydelse, som med detsamma afses, nämligen att bereda officerare tillfälle att blifva förtrogna med järnvägars skötsel, lokomotivföring och mera dylikt, så att de vid mobilisering kunna åtaga sig dithörande göromål, men jag tror, att det rättaste varit, om äfven detta lilla anslagsbelopp hade blifvit upptaget i militärbudgeten. Slutligen måste man äfven härvidlag taga i betraktande den brist å förslagsanslag, som förefinnes i fråga om våra militära utgifter.

Vår försvarsbudget, hvars exakta slutsumma uppgår till 81,646,591 kronor, utgör således nära hälften af hela budgeten. Detta är för mycket redan nu, men det hotar att blifva än värre

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

till följd af de anslagskraf för försvarets räkning, som äro ställda i utsikt. Dessa kraf tillät jag mig förlidet år påvisa i en motion, och hvad jag där framhöll, blef icke emotsagdt, än mindre vederlagdt. Därtill kommer ytterligare en utgift, som hägrar för oss, nämligen att hvarje sjöminister måste framdeles kräva förändrade och kostsamma anordningar, så att icke vår allt mer dyrbar vordna flotta ligger i hamn utsatt för en fiendes direkta och indirekta eld.

Vi hafva således utsikt till att vår försvarsbudget inom få år skall uppgå ända till 100,000,000 kronor. Men hvad skall vårt folk säga om det? Det sorgligaste är, att grunden för dessa enorma kostnader ligger i det beslut, som Riksdagen år 1901 fattade, då den antog det otillfredsställande förslag, som nämnda år framlades till lösandet af en af nationens viktigaste frågor, försvarsfrågan, och orsaken är äfven att söka i den brist på enhetlighet och samarbete, som förefinnes uti ledningen af de olika försvarsgrenarna, samt i de felräkningar, mer eller mindre afsiktliga, som härvidlag konstaterats såsom faktiska och hvilka icke rättas förrän nya kraf framställas.

Sedan förra riksdagen har något händt, som borde hafva kunnat mana regeringen att framgå med större försiktighet och vara mera återhållsam i anslagskrafven till försvaret. Den missväxt och den svaga skörd, som vissa landsdelar varit utsatta för, borde hafva gripit regeringens barmhärtighetskänsla och föranledt henne att icke pressa folket öfver förmågan. Men dessutom har en fredsrörelse gått öfver hela världen, och jag tror, att den borde kunna betyda så pass mycket för oss, att vi kunde utan skada företaga våra rustningar i långsammare tempo och icke bara ständigt öka våra militära utgifter. Svenska folket ser med oro och misströstan framtiden an. Det finner icke hos regeringen den omvårdnad om dess intressen i skattehänseende, som det har rätt att fordra. Det tycker sig vara endast ett skatteobjekt, som man anser sig kunna pressa huru långt som helst. Följden är, att folket blir missmodigt, misstroget mot armén och dess ledning och misstroget mot allt som rör försvaret. Den omständigheten, att man har visst om, att alla anslag användes på det mest lämpliga och ändamålsenliga sätt, utgör icke härvidlag något försonande element, ty man har i hithörande saker sett felräkningar, som äro enorma. Såsom exempel härpå vill jag erinra om hvad en föregående talare anförde om fästningen Boden och huru mycket den kostat. Nu föreligga beräkningar angående den slutliga kostnaden för denna fästning, men ingen vet, huruvida denna summa verkligen kommer att räcka till. Detta gör, att försvarsfrågan, som dock är en af landets viktigaste frågor, förlorar i intresse och popularitet. Att så sker är skada, och när denna skada blir till fullo insedd, kommer reaktionen att inträda, men då är fara värdt, att mycket af det, som är godt, kommer att falla på samma gång som det som är dåligt och bör falla.

En stor källa till misstro härvidlag är äfven den olycksaliga arméförvaltningen. Detta ämbetsverk tyckes vara starkare än både

Kungl. Maj:t och Riksdagen, ty det sitter, där det sitter, med sina föräldrade metoder. Man hade ju kunnat tro, att en ny chef skulle kunnat ingjuta mera lif i detta verk, men något dylikt har ännu icke förnummits. En af vår arméorganisations egenskaper är rörlighet, arméförvaltningen däremot besitter rörlighetens motsats. Det vore verkligen egendomligt, om något sådant skall kunna gå för sig i längden.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det är gifvet, att misstro måste uppträda i fråga om vår armé, då man tid efter annan kommer fram med förslag om att lappa och förändra i en mängd detaljer i härordningen, såsom rörande korprals- och underofficersanskaffningen, remonteringen, Norrlands kavallerifråga och mycket annat. Hvad särskildt den sistnämnda frågan beträffar, vill jag erinra om, hurusom när vid 1901 år riksdag förslag här var före att ersätta en del af Norrlands kavalleri med en velociped- och skidlöparekår, uppträdde en ledamot af denna kammare, en general, med hånets och mistroendets vapen mot en sådan idé. Men hvad har händt sedan? Jo, generalbefälhafvaren för vår norrländska arméfördelning har nu framkommit med alldeles samma förslag. Riksdagsminoritetens uttalanden år 1901 om inrättande af dylika kårer torde således icke hafva varit så afvita, men då passade de icke i stycket, men nu passa de. Detta är ett af de många bevisen på den ofullständiga plan och den oriktiga beräkning, som ligger till grund för 1901 års härordning. Vi började år 1901 i orätta ändan, när vi då begynte lösa försvarsfrågan. Det torde vara klart för hvar och en, att vårt lands hafsomflutna läge i första hand betingar ett godt sjöförsvar och att landtförsvaret bör komma i andra rummet. Riktigheten häraf behöfver icke vidare bevisas, och för tids vinnande skall jag ej heller göra det. Hade år 1901 vår härordningsfråga varit något annat och något högre än en befålets dagaflöningsfråga, hade mycket varit annorlunda. Nu har i stället allt kommit på sned. Det är nog icke godt att vidtaga rättelse härvidlag, men enligt min öfvertygelse måste dock en sådan äga rum — och det innan det blir för sent och innan folket tröttnat på militarismens allt större och större blifvande kraf.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Jag föreställer mig, att de allra flesta inom denna kammare tänkt sig, att det icke vore lämpligt att framdraga konsulatfrågan till behandling nu vid remissdebatten, då man ju tror sig med säkerhet veta, att inom några få dagar de offentliga handlingarna i den nämnda frågan komma att blifva här för oss framlagda. Men denna mening har tydligen icke delats af den förste talaren. Han har ansett lämpligt att nu draga fram denna fråga, och i hvad syfte han gjorde det var alltför genomskinligt. Syftet var att framkalla misstro till Första Kammaren och framför allt misstro till vår nuvarande regering.

Jag skall icke inlåta mig på att i frågans nuvarande läge yttra

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

ett enda ord om konsulatsaken. Den dag kan komma, då jag skulle kunna känna mig uppfordrad att göra detta; men det blir icke i dag. Men jag har begärt ordet för att protestera mot det sätt, hvarpå den frågan har blifvit behandlad och framförd af den förste talaren. Han yttrade ord, som tydligt voro anlagda på att uppegga stämningen i denna kammare emot medkammaren. Dylika försök hafva icke så sällan förekommit, och de hafva tyvärr ofta lyckats. Jag tviflar dock på att de lyckas denna gång. För öfrigt vill jag nu, när han talade något om att Första Kammaren skulle komma att binda glädjekransar till unionens begrafning, erinra denne talare om att det kanske finnes flera än Första Kammaren, som äro villiga att härvidlag binda glädjekransar. — Men framför allt var det tydligt, att hans anfall gällde vår egen regering. Han är jurist — en mycket skicklig och ansedd jurist. Jag däremot är icke jurist, men jag har alltid trott en jurists första plikt vara att icke döma någon ohörd. Men detta har talaren faktiskt velat göra här i dag; ty förrän vi fått se de officiella handlingarna i konsulatsaken, förrän den blå boken blifvit för oss framlagd, förr hafva vi icke någon rätt att döma i den saken. Vi få här icke döma efter några tidningsmeddelanden eller de mångahanda rykten, som äro i omlopp beträffande denna sak. Dock kan jag icke med tystnad förbigå några ord af talaren, hvilka åtminstone jag för min del uppfattade såsom en insinuation mot regeringen, nämligen då han sade, att denna icke skulle hafva med ärlighet och i uppriktig mening att komma till ett godt resultat fört sina förhandlingar med Norge. Det är möjligt, att jag härvid missuppfattat talaren och att hans ord icke inneburo någon insinuation — ehuru väl jag för min del icke kunde tolka hans ord på annat sätt än jag gjort, och jag tror mig icke vara ensam däri. Men om så är, att hans ord verkligen afsågo en sådan beskyllning mot regeringen, så vill jag mot hans ord uttala min allra skarpaste protest. Han yttrade, att det inom konungens råd funnes personer, för hvilka han hyst aktning, därför att han ansett dem vara män, men att, om han genom resultatet af konsulatförhandlingarna skulle finna, det desse icke skött sig så som han ansågo de bort göra, han icke längre skulle kunna anse dem för män. Jag tillåter mig då påstå, att jag icke står ensam, utan tvärtom har en stor majoritet bakom mig, när jag säger att jag med fullt förtroende, med full visshet anser de män, som nu sitta i konungens råd, för att verkligen vara ärliga svenske män. Det har med all tydlighet varit talarens afsikt med hans ord att väcka misstro emot vår regering och framkalla ett misstroendevotum eller — om nu ett formligt misstroendevotum icke skulle kunna genomföras — åtminstone framkalla en misstämning emot regeringen. Men jag tror, att han skall missträcka sig, om han väntar att denna kammare skall vilja vara med om något sådant. För min egen del vill jag säga, att jag hoppas, det jag aldrig skail sjunka så djupt i min egen aktning, att jag skulle vilja på detta sätt gifva min röst emot vår nuvarande

regering, för hvilken jag, *intill dess jag får klara bevis på motsatsen*, hyser det fullaste förtroende.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

Herr Lijärne: Jag skulle icke hafva begärt ordet i denna debatt, om icke en ärad representant på stockholmsbänken hade — värtaligt som alltid — berört en viktig fråga, som jag, i likhet med den föregående talaren, icke hade väntat mig skola förekomma här i dag. Den ärade representanten å stockholmsbänken har därvid åberopat sig på en »häfdvunnen frihet», som jag för min del icke känner till och som jag heller icke bryr mig om att här diskutera med honom. Jag vill blott säga, att jag icke vet, om jag mera skall beundra hans fyndighet eller förundra mig öfver hans djärfhet, då han har af statsverkspropositionen tagit sig anledning att här beröra konsulatfrågan, som i denna proposition emellertid icke är med ett enda ord omnämnd. Jag föreställer mig, att han härvidlag har låtit leda sig af ingifvelser, som icke härstamma från svensk statsrätt, eller af parlamentariska sedvänjor, som icke höra hemma i vår representation. Det är möjligt, att han på denna nya lokal, som är så olik vår gamla samlings-sal, har låtit sig påverkas af minnen från någon annan representantförsamling. Det skulle heller icke hafva förundrat mig, om han också hade här velat bringa på tal någon dagordning. Kanske till och med denna dagordning ligger färdig, men talaren vid närmare besinnande funnit det icke öfverensstämma med vår arbetsordning eller svensk grundlag att här i vår Andra Kammare bringa en dagordning med sådant syfte på tal?

Talaren har emellertid äfven på grund af vissa rykten, som han närmare omnämnt, tagit sig anledning att beröra konsulatfrågan. Dessa rykten äro väl för oss alla tämligen bekanta, ehuru vi för vår del icke anse oss kunna lägga sådan vikt vid dem som han. De äro i och för sig tvifvelaktiga, i bästa fall ofullständiga och sålunda skefva, dessa rykten. Men för så vidt som i dem möjligen finnas några sanningskorn, så kunna dessa rykten endast häntyda därpå, att en illojalitet har på något håll blifvit begången. Jag bestrider nu visserligen, att förhandlingar emellan de båda unionsrikenas regeringar äro att betrakta såsom diplomatiska förhandlingar emellan makter, som stå fullkomligt främmande för hvarandra. Detta bestrider jag. Men då man i alla fall åberopar sig på plägseder, som äro öfliga vid diplomatiska förhandlingar emellan olika makter, vill jag för min del blott påminna därom, att en af de allra första reglerna vid sådana förhandlingar är den, att förrän dessa äro fullkomligt avslutade, får ingenting af deras innehåll offentliggöras annat än med båda parternas samtycke. Alltså vill jag för min del icke inlåta mig på dessa rykten, och ännu mindre med den ärade stockholmstalaren diskutera några slags vare sig norska eller svenska stämningar eller känslor, de må nu gå i ena eller andra riktningen. För min del håller jag mig uteslutande vid den ståndpunkt, som denna kammare med berädt mod och efter mogen öfverläggning

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

intog år 1903. Då beslöt denna kammare i öfverensstämmelse med utskottets yrkande att icke inlåta sig på någon diskussion af de förhandlingar, som då voro å bane. Denna kammare beslöt således att icke uttala sig om dessa förhandlingar, och detta därför, att den fruktade, att något sådant skulle kunna tydas såsom ett misstroende mot det sätt, hvarpå dessa förhandlingar då sköttes. Det finnes icke heller nu någon anledning för kammaren att bryta med den ståndpunkt, som den då intog. Och jag kan icke förstå, hvarför den ärade stockholmsrepresentanten tilltror sig att kunna förmå denna kammare, som *då* stod alldeles enhälligt om sitt beslut, att nu splittra sig under de förutsättningar han antydt.

Alltså, herr talman, jag vill icke nu i dag diskutera konsulatfrågan, allra minst efter det uppslag, som i densamma nu gifvits från stockholmsbänken. Men det tror jag mig kunna försäkra, att, när denna fråga *i laga ordning* kommer före i denna kammare, det säkerligen skall visa sig, att vi allesammans här i denna kammare, liksom och alla i vår medkammare, trots måhända olika meningar i vissa punkter, dock äro, likasåväl som den ärade talaren på stockholmsbänken, varmt intresserade för brödrafolkens väl — för brödrafolkens *sanna* väl — och detta, vare sig vi tillhöra något slags förening med detta namn eller icke.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Det finnes uti denna statsverksproposition en post, som rifver upp bittra minnen från längesedan. Det är den, som återfinnes mot slutet af densamma, där det äskas ett anslag för arbetareförsäkringsfondens tillväxt, men ett anslag, som blifvit väsentligen nedsatt mot hvad förut under en följd af år varit fallet.

Det kan icke hjälpas, att man då påminner sig, att det egentliga ursprunget, första uppslaget till denna posts införande i vår budget gafs genom en med mycken högtidlighet iscensatt diktamen år 1888, då det utlofvades, att »stadigvarande förmåner skulle beredas de klasser i samhället, för hvilka de nya skatteförändringarna (nämligen tullarna), skulle blifva mest kännbara». Det dröjde emellertid ganska länge, innan ens en början gjordes att slå in på den väg, som sedan här beträddes, och det var förgäfvets, som det gång efter annan från dåvarande stockholmsbänken i Andra Kammaren motionerades om fyllandet af den lucka, som på sådant sätt uppstått. Men vi kommo i alla fall omsider in i raden af anslag på 1,400,000 kronor, en siffra, om hvars uppkomst statsverkspropositionen i någon mån gifver ledning och upplysning.

Det måste då väcka en viss misstämning — och icke ringa sådan — att, samtidigt som man kunnat höja beräkningen af tullinkomsterna från 53 $\frac{1}{2}$ miljoner till 57 miljoner, hvad som närmast skulle balansera denna summa i den andra vågskålen — det, som skulle komma de orepresenterade, de arbetande klasserna till del —

har sänkts från det redan förut ganska blygsamma beloppet till föga mer än hälften däraf, nämligen 800,000 kronor.

Detta kan ej heller motiveras med hänvisning till bestämda sifferuppgifter, som skulle tyda på att vi nu äro framme vid en sådan fondbildning, att någon vidare afsättning till fonden i samma utsträckning som förut verkligen icke skulle behövas. Det erinras visserligen af herr finansministern om att man vid årets slut — enligt hans beräkning — skall hafva nått fram till en fond af 17,000,000 kronor. Men hvad är det för siffror, det här är fråga om?

Jo, det är fråga om att skaffa möjlighet att låta den generation, som lefver, då vi *måste* komma till ett ordnande af ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen i vårt land, att låta äfven den generationen få något med af de större eller mindre fördelar, som omsider kunna blifva här beslutade. Huru mycket behöfves här då för detta ändamål? Går jag till den s. k. nya arbetareförsäkringskommittén, som slutade sina arbeten år 1893 och som afsåg att söka få med af den då lefvande generationen alla intill 55 års ålder, så har denna kommitté beräknat den summa, som härför skulle erfordras, till 68,000,000 kronor. Går jag sedan till 1895 års förslag, som byggts i väsentlig mån på 1893 års utredning, men i alla fall redan gjorde afsevärda kringskärningar och som blott medtog den då lefvande generationen upp till 40 ålder, så står jag i alla fall vid en summa af 37,000,000 kronor i kapitalvärde, som skulle hafva kräfts för att få denna generation delaktig af försäkringsförmånerna, sådana som de då framställdes. Och man må ingalunda föreställa sig, att denna summa skulle lätt kunna anskaffas genom att delas ut på ett antal år och således icke bli så kännbar, ty denna försäkring afsågu i alla fall, att för fyllande af andra brister statsbidrag skulle utgå med först 2 och sedan 3 miljoner kronor om året, således med ansevärd belopp utom dem, som hade med den nu lefvande generationens bidrag att skaffa.

Först när vi komma fram till 1898 års förslag, som ytterligare så väsentligt sänkt beloppen och minskat de fördelar, som de pensionerade skulle komma i åtnjutande af, först då rör man sig med något mindre siffror. Men såsom en motsättning till de af utskottet beräknade 13½ miljoner kronor, som herr finansministern här anför, vill jag dock erinra om att professor Lindstedt beräknat, att 21½ miljoner kronor skulle krävas ensamt för att få med den del af den då lefvande generationen, som låg mellan 30 och 40 års ålder — efter för öfrigt 1898 års principer.

Jag har således med denna lilla erinran om huru dessa siffror förut behandlats, velat framhålla och markera, att vi med dessa blygsamma 17 miljoner kronor sannerligen icke äro uppe på någon sådan svindlande höjd, att vi nu, om vi vilja nå det afsedda syftet, skulle kunna börja inskränka på afsättningarna till detta ändamål. Fastmer är det för visso nödvändigt, att — ifall vi verkligen

*Remiss af
statsverks-
propositionen*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

hafva för afsikt att icke endast samla en fond för någon gång i framtiden, utan att verkligen göra något för ett snart förverkligande af denna riksviktiga, i sanning riksviktiga reform — då är det nödvändigt, att denna fond förstärkes, så fort ske kan, och att således den föreslagna nedsättningen *icke* kommer till stånd. Jag vill hoppas — och jag har anledning antaga —, att det kommer att väckas en motion om återgång till det förra i denna punkt, och jag skulle vilja anbefalla till statsutskottets synnerligen välvilliga uppmärksamhet att pröfva, om det verkligen kan vara lämpligt och passande, att, samtidigt som tullarna stigit upp till denna summa af 57 miljoner kronor, man prutar på denna så synbara fond, som skulle vara en liten, liten smula kompensation åt dem, som väl ändå få bära det mesta af dessa tullavgifternas börda.

Det är klart, synes mig, att man af ett regeringssystem, som i ett så — man kan väl säga — symboliskt fall visar sig ha så liten känning med den verkliga stämningen bland folkets stora flertal, icke heller kan vänta, att det i andra afseenden skall sentera de stämningar, som där framträda. Jag skall här icke komma långt in på några andra regeringshandlingar, hvilka icke direkt hafva med statsverkspropositionen att skaffa, men jag kan icke alldeles med tystnad vid detta tillfälle förbigå det märkliga faktum, som blef bekant omedelbart efter det riksdagen förra året avslutats, nämligen att vår regering — i motsats till de stora västmakterna — varit med om en s. k. anarkistraktats, en utlämningstraktats ingående på ryskt initiativ. Om denna sak har i norska Stortinget lämnats en del upplysningar, mer eller mindre tillfredsställande. Visst är mel- lertid, att det måste verka i hög grad oangenämt på dem, som äro angelägna om att Sverige skall stå som en utpost för västerländsk åskådning, att se den beredvillighet, hvarmed vederbörande aflägsnat sig ifrån de västerländska och närmar sig de österländska synpunkterna.

Något af samma beredvillighet framträdde sedan på ett ännu mera uppseendeväckande sätt i de officiellt anbefallda åtal emot först en publikation, som utgafs för Finland, och sedan en svensk högertidning. Detta skedde för att — synes det — vid ett tillfälle, då det kunde verka på något håll behagligt, återupplifva en paragraf i vår tryckfrihetsförordning, hvilken hitintills hade sofvit mycket länge i ostörd ro, och med afseende å hvilken — efter hvad jag tror — det rådde en synnerligen allmän mening bland *alla* partier i Sverige, att det varit bättre, om densamma fått fortfarande sofva i ostörd ro.

Samma förhållande, nämligen att vår regering synes kanhända känna efter sin egen krets' stämning alltför mycket emot hvad den skulle göra, om den trädde i beröring med de djupa leden, samma förhållande tror jag det har varit rätt att hafva bragt här på tal i den viktigaste fråga, som för ögonblicket är före i vårt land, nämligen den svensk-norska konsulatfrågan. Jag har nämligen icke kunnat

finna annat, än att det helt visst bland de djupa leden i vårt land råder en bestämd uppfattning, att det bör vara vår regerings skyldighet att göra allt hvad göras kan för att åstadkomma ett broderligt och godt förhållande emellan den skandinaviska halföns båda folk, sedan denna fråga nu blifvit upptagen till förhandling. Bland de vida kretsarne af folket har man sannerligen icke sinne för de formella eller formalistiska invändningar om de tänkta undantagsfall, för hvilkas skull man synes komma att riskera, att hela denna underhandling skall brista, med resultat, som den förste ärade talaren här förut framfört för vara ögon. Trots de indignerade protester, vi nyss hört, kan jag icke finna annat, än att det var en rent *fosterländsk plikt* att tala så, som här skett, för det fall att det ännu finnes en möjlighet att bringa i gång hvad som kanske höll på att gå sönder.

För att emellertid återgå till budgeten, skall jag här komma till sist med några ord in på de hufvudtitlar, hvilka alltid ådraga sig en bedröflig uppmärksamhet genom sin växande storlek. Det kan icke undgås, att svenska folket måste med oro fråga sig, hvart det egentligen skall bära hän med det system, som för närvarande bedrifvits, att inom dessa alltjämt öka och öka än det ena, än det andra.

Redan förut har man här framhållit den planlöshet, den bristande koncentrerings af krafter, som äger rum inom 4:de och 5:te hufvudtitlarna, och man kan icke annat än till fullo instämma i denna kritik. När man ser, att vi på ett årtionde under dessa bägge hufvudtitlar från utgifter, som år 1896 belöpte sig å 4:de hufvudtiteln till 28,200,000 kronor och å 5:te hufvudtiteln till 8,700,000 kronor eller till inalles cirka 37,000,000 kronor, stigit upp år 1901 till utgifter på inalles 58,6 millioner, och att vi nu år 1905 äro uppe vid 77,1 millioner, samt att för år 1906 föreslås 81,7 millioner, — när vi således se, att dessa siffror, en slutsumma af 37,000,000 kr., sprungit så svindlande i höjden, att de på mindre än tio år vuxit till betydligt mer än dubbelt, då måste man fråga sig själf, om icke här föreligger ett grundfel i själfva arrangemangen.

Det har ju redan framhållits, att den finansplan och de beräkningar, som framlades år 1901 och som då skulle döfva de ekonomiska betänkligheterna mot en alltför stort tilltagen härordning, icke visat sig alls hålla streck; att vi redan äro uppe på ett par millioner större belopp för den ordinarie armébudgeten än hvad utlofvades skulle bli fallet 1907; och att vi ha enligt denna plan att redan under närmaste sex åren motse en ökning af de ordinarie utgifterna under fjärde hufvudtiteln med öfver fyra millioner kronor. Att det i verkligheten kommer att bli ännu mera, därpå lär väl ingen tvifla. Under sådana förhållanden föres tanken ovillkorligen till den synpunkten, om det icke kan låta sig göras att få problemet omkastadt på något sätt emot hvad det för närvarande ter sig för det militära anslagskräfvandet. Det går nu så till, att det begäres än det ena och än

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

det andra. Det civila motståndet blir öfverallt tillbakaträngdt eller kan icke i alla fall med tillräcklig kraft göra sig gällande gentemot dessa fackmän, hvilka komma och med all sin auktoritet såsom fackmän påstå, att det hela är värdelöst, om icke detta och detta och detta kommer till. Skulle det då icke vara ofantligt mycket bättre att tänka sig saken ställd så, att verkliga fackmän finge *tvingas att själfva gradera upp sina anspråk* efter graden af nödvändigheten, så att de visste på förhand, att de hade blott en viss fix ram att röra sig inom, medan de nu i stället kunna beräkna, att den kan töjas i det oändliga, åtminstone i budgetförslaget, och så länge det skattebetalande folket icke knotar alltför mycket?

Vi ha att motse för framtiden ett fortsatt system af alltjämt stigande militära anslagskraf; och den, som tviflar på detta, vill jag hänvisa till det officiella svar, som afgafs till ett af denna kammars tillfälliga utskott vid 1903 års riksdag af chefen för generalstaben, när han uttryckligen till svar på en fråga förklarade, att »i den mån landets tillgångar och hjälpkällor ökas, måste försvarsplanen ställa allt större kraf på desamma». Med detta militarismens program, att i mån af landets hjälpkällor ökas taga alltmer för militära behof, finns ingen återvändo, utan det enda system, som synes mig riktigt, torde tvärtom vara, att de civila, som ha hand om statens pung, bestämma ett anslag för de militära ändamålen, sedan öfverlämnande åt fackmännen att i första hand söka inrätta sig inom den ramen och väga de olika krafven mot hvarandra och låta de mindre viktiga stå tillbaka för de mera viktiga.

Vi ha ifrån samma tillfälle på våren 1903 ännu en siffra, som jag skall be att få anföra, därför att den verkligen är belysande och betecknande för huru vi ha i vårt land skrufvat upp de militära utgifterna under djupaste fred till en rent onaturlig höjd. Det är den tabell, som utarbetades af generalstaben öfver utgifterna för militära ändamål per capita uti ett antal olika länder i vår världsdel. Där figurerar Sverige år 1903 med 13 kr. 72 öre på hvarje svensk medborgare, medan Tyskland står öfver oss med 15: 68 och Frankrike står högst på skalan med 19: 23. Men under oss ha vi hela raden: Holland 11: 99, Norge 10: 98, Italien 8: 55, Danmark 7: 60, Spanien 7: 46 samt Schweiz och Belgien sist med omkring 6 kronor. När man ser sådana siffror och så besinnar, att dessa 13: 72, som gällde år 1903, nu efter regeringens förslag böra för 1906 utbytas mot 15: 60, samt att vi således äro uppe i jämbredd med Tyskland, den stora militärstaten — när man ser sådant, måste man säga sig, att här ligger i våra försvarsanordningar ett grundfel, som det bör vara Riksdagen, och särskildt dess Andra Kammare, synnerligen angeläget, att få rättadt, så att det kan bli ett slut på detta.

Ty, mina herrar, ytterst och till sist beror för visso ändå icke ett lands försvarsförmåga ensamt utaf att det under fredstid vräkes ut en massa penningar för hithörande ändamål, utan bra mycket och

mest på den stämning, som finnes hos dem, som skola bära vapen. ifall farans stund en gång skulle inbryta. För att göra denna stämning god och tillfredsställande, för att skapa ett verkligt fosterlandssinne, bjuder oss vår regering, enligt trontalet, att återfå det förslag till röststrätsreform, väsentligen oförändradt, hvilket de, som skulle lyckliggöras med detsamma, vändt sig ifrån, därför att de misstänkte — och detta med fog enligt mitt förmenande — att där bakom lurade en förstärkning åt den kammare, hvilken icke är folkvald, utan kyrkvald. Och det kan icke hjälpas, att sammanställer man denna obenägenhet att lyssna till de breda lagrens röst i denna deras egen fråga med denna önskan att rikligen tillgodose rimliga och orimliga anspråk och med den stora och starka stegringen af militära utgifter, som bragt vårt land enligt vederbörandes egna officiella siffror till jämnhöjd med Tyskland, och långt, långt högre utöfver det dubbla för de stater, med hvilka vi eljest enligt sakernas ordning borde kunna jämföras, får man sannerligen icke något förtroende för att det kommer att kunna uppstå en verklig folkstämning till försvar för ett sådant system. Och de, som stå folket närmare, de veta också för visso, att den effekt, en sådan politik i gärningar och i hvad som underlåtes frambringa, det är den rakt motsatta till det fosterländskt önskvärda. Effekten är den rena, starkt kring sig gripande försvarsnihilismen och *måste* fortsätta att bli så, om det icke kan göras en ändring i detta fall. Det ankommer närmast på Andra Kammarens statsutskottsledamöter att i år liksom vid föregående tillfällen noggrant pröfva alla utgifter, men också särskildt ha sin blick fäst på de militära utgifterna och icke minst på den synpunkt, som jag här tillåtit mig till sist framhålla.

Remiss af
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Meyer: Herr talman! Jag begärde ordet uteslutande med anledning af hvad den siste ärade talaren yttrade angående den föreslagna minskningen i afsättningen till arbetareförsäkringsfonden. Jag anser mig böra genast bemöta detta anförande, då det synes mig angeläget att så vidt möjligt undanröja det missförstånd, som enligt mitt förmenande måste äga rum i fråga om ifrågavarande minskning. Det är alls icke någon godtycklig minskning, som Kungl. Maj:t föreslagit. Den föregående ärade talaren erinrade redan därom, att den fond, om hvilken här är fråga, har ett visst bestämdt ändamål. Det är icke meningen, att den skall tjäna den stora arbetareförsäkringen i dess helhet. Ändamålet är ju, såsom den ärade talaren erinrade om, endast att bereda den lefvande generationen samma förmåner som kommande generationer, då vi en gång komma därhän, att vi få arbetarepensioneringen till stånd. Därpå följer också, att fonden icke behöfver ökas huru mycket som helst. Den behöfver icke ökas till mera, än hvad behovet oundgängligen kräfver. Fonden är icke afsedd att äga bestånd i evärdliga tider. Tvärtom är den afsedd att konsumeras. Det vill säga, att om det vore möjligt att beräkna

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

på öret fondens storlek, skulle det inträffa, att då den siste pensionstagaren af den lefvande generationen för sista gången kommer för att från fonden erhålla det bidrag, hvartill han vore berättigad, då skulle, ifall detta bidrag vore 50 kronor, i fonden vara kvar jämnt 50 kronor, icke ett öre mera. Nu frågas det, huru man skall beräkna fondens storlek, och därpå måste jag svara, att innan man vet, huru arbetareförsäkringslagen, som kan komma att af Riksdagen antagas, kommer att ställa sig, är det omöjligt att beräkna, hur stor fonden bör göras. Det finnes ingen fast mark att stå på, när man vill göra denna uträkning. Jag har därför nu ingen annan utväg än att hålla mig till det enda, som finnes och som Riksdagen uttalat sig om, nämligen 1895 års förslag. Jag erkänner, att det är en osäker grund, men det är den enda, som finnes.

Enligt det beslut, som fattades vid 1895 års riksdag, borde årligen afsättas till arbetareförsäkringsfonden ett belopp af 1,400,000 kronor. Detta belopp var baserad på ett annat kungl. förslag rörande inrättande af en arbetarepensionering, hvilket förslag emellertid icke då kunde vinna Riksdagens bifall. Enligt detta kungl. förslag var beloppet 1,400,000 kronor väl motiveradt, ty det var det, som enligt förslaget behöfdes för att bilda fonden. Men redan därigenom, att Riksdagen förkastade det ifrågavarande kungl. förslaget, kom förslaget om det belopp, som borde afsättas till försäkringsfonden, att sväffa i luften.

Om jag emellertid utgår från detta belopp 1,400,000 kronor, som 1895 års Riksdag beslöt afsätta till fonden, finner jag, att om Riksdagen 1895 i stället för att besluta en afsättning af 1,400,000 kronor hade kunnat redan då afsätta 17,000,000 kronor eller det belopp, som kommer att finnas disponibelt i fonden vid innevarande års slut, hade Riksdagen 1895 icke behöft besluta en afsättning af 1,400,000 kronor årligen, utan då hade det räckt med 800,000 kronor årligen. Om jag tänker mig den möjligheten, att Riksdagen skulle i närvarande stund besluta att antaga det kungl. förslaget af år 1895 angående arbetarepensionering, följer däraf också, under lika förutsättningar i öfrigt, att det i år icke skulle behövas mer än 800,000 kronors afsättning, för att man med fonden skulle vinna just det ändamål, som med densamma afses. Nu är det sannt, att i sådant fall 800,000 kronor icke skulle fullt räckta till, emedan folkmängden har ökats sedan år 1895, och det skulle därför nu, om jag räknar efter samma grunder som år 1895 och med en beräknad folkökning af 20 procent — hvilket jag anser vara en ganska hög siffra —, behövas en afsättning af 1,000,000 kronor. Men som jag tager för alldeles säkert, att denna Riksdag icke kommer att antaga något förslag till arbetareförsäkring, skall det dröja ytterligare någon tid, innan fonden tages i anspråk, och därför anser jag det vara alldeles tillräckligt med en afsättning af 800,000 kronor, för att man skall kunna nå det mål, som 1895 års Riksdag ville nå.

Nu kan man ju göra den invändningen, att man icke bestämdt

vet, huruvida icke Riksdagen, när den kommer att antaga ett förslag till arbetareförsäkring, går längre, än hvad 1895 års Riksdag gjorde. Ja, det är mycket möjligt, att så blir fallet, men därom vet man absolut ingenting, och då synes det mig vara oriktigt, att man i närvarande stund gör fonden större, än hvad den efter förhandenvarande förhållanden behöfver vara. Vi skola nämligen besinna en sak, mina herrar, och det är, att denna fond bildas af skattemedel, och hvilka det är, som i sista hand få betala skattemedlen, därom behöfver jag icke lämna upplysning. Jag tror sålunda, att man icke skulle göra dem, i hvilkas intresse fonden blifvit afsatt, någon så synnerligen stor tjänst, om man i detta fall uttaxerade ett större belopp, än hvad Kungl. Maj:t här föreslagit.

Jag slutar med att framhålla, att det alltså alldeles icke varit Kungl. Maj:ts mening att genom den föreslagna minskningen söka komma ifrån hvad jag skulle vilja kalla den förbindelse, som 1895 års Riksdag i denna del åtagit sig.

Herr Hedin: Jag skall icke inlåta mig på att försvara herr Staaff — det gör han nog bäst själf — men eftersom mina hägkomster från Andra Kammaren gå längre tillbaka än hans, så tillåter jag mig att påminna därom, att en sådan begränsning af yttranderätten, som tvenne talare i dag ha försökt framställa såsom påkallad, af — såsom jag tror — alla de skäl, som uti en sådan sak kunna komma i fråga, icke vidare är tänkbar. Det har väl aldrig ifrågakommit i något land, att man har tilltrött sig att påstå, att grundlagarna varit så fullständiga, att de under alla förändrade förhållanden hafva kunnat inom sina bokstäfvers gränser rymma hvad som har varit nödvändigt för att angifva representanternas kall; och att särskildt nu här skulle vara någon öfverträdelse af gällande bud och former begången, därigenom att man upptager till behandling en fråga utaf den allra största vikt för vårt land, en fråga, som rör en institution, som har sin plats i den kungl. proposition, hvilken nu skall remitteras, det är för mig lika nytt som obegripligt. Jag vill nämna, att under hela den tid, som jag iakttagit förhållandena uti Andra Kammaren, jag icke kan påminna mig hafva hört ett enda yttrande från någon statsrådsledamot, att man genom ett dylikt begagnande af yttranderätten skulle öferskrida hvad utaf grundlagen tillåtes eller hvad som medgifves af lofligt parlamentariskt skick, jag kan, som sagdt, icke erinra mig något enda tillfälle, då en statsrådsledamot skulle ha protesterat emot att man vid remissen af Kungl. Maj:ts statsverksproposition tagit upp till behandling en vidtutseende fråga om reformering af en institution, för hvilken penningar begäres i denna proposition.

Hvad åter den suppositionen angår, att herr Staaff var helt nära att framlägga en dagordning, hvilket enligt samme talares förmenande skulle — såvidt jag förstod — vara i hög grad otillbörligt, vill jag nämna, att det förekom för en 20 år sedan eller så, att förut-

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Itemiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts).

varande statsrådet Axel Bergström uti Andra Kammaren yttrade — jag minnes nu icke med anledning af hvilken fråga — att han skulle kunna framlägga en dagordning i den och den riktningen. När han sade skulle *kunna*, menade han, att han kunde göra det utan att på något sätt öfverskrida de rättigheter, som grundlagen medgifver åt den enskilde representanten; och jag för min del tror icke heller, att det skulle innebära något dylikt öfverskridande, ehuru jag för egen del aldrig har känt mig frestad att framlägga något förslag till en dagordning, men att praxis, sådan som den hittills i de nyssnämnda fallen har utvecklats sig, skulle vara förkastlig och att man då väl också skulle stryka bort den praxis, som i andra hänseenden under medgifvande från alla håll utvecklats sig såsom ett nödvändigt komplement till grundlagen, det måste jag bekänna, att jag icke finner vara påkalladt, ehuru jag visserligen vet, att en af landets rättslärdar har förklaradt mig vara landets värsta formalist och att hafva på mitt samvete det att hafva förfört Andra Kammaren in på den vägen.

Jag skall, herr talman, nämna några saker, till hvilka jag efter hand får tillfälle att återkomma och hvilka jag icke skall med någon utförlighet behandla i dag. Den sak, som framför hvarje annan upptager allas tankar, behöfver först ha kommit i något annat läge än för närvarande, den bör nämligen åtminstone ha kommit därhän, att vi veta genom redogörelse från båda sidorna, hvad som har passerat. Men eljest skulle jag visserligen hafva ganska många saker att andraga.

Jag skulle vilja försöka få den frågan belyst, huruvida herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet äger rätt att på egen hand skjuta ifrån sig ett åliggande, som en af grundlagarne uttryckligen åt honom uppdrager och för hvars utförande han utan tvifvel har tillräckliga arbetskrafter uti sitt departement, så att han icke skulle behöfva öfver höfvan anstränga sig själf. Jag skulle också vilja hemställa till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, huruvida det kan anses vara ett rimligt förfarande, ett förfarande, som kan förklaras och försvaras, att under det försvarsbudgeten stiger hvarje år — och stiger så, att hvar och en måste med fasa emotse den dag, då kanske det eländet kommer fram än en gång, som hördes af för några år sedan, nämligen om upptagande midt under freden och efter ett århundrades fred af ett stort försvarslån — använda sådana summor, som nu ifrågasättas, för att skaffa nya lägerplatser, där sådana blifvit helt nyligen för en stor kostnad af statsmedel och med stora ansträngningar från de enskildas sida ordnade och förklarade för att vara de förträffligaste, som man någonsin kunde önska sig. Jag skulle också vilja både till honom och till hans närmaste kollega, chefen för sjöförsvarsdepartementet, framföra en hälsning från några mödrar. Den hälsningen är gammal, ty det har talats om den nu i två år. En upprörande händelse hade då föranlett mig att förskaffa mig några upplysningar för att på grund af dem göra en framställning här i Riksdagen, men jag fick

då veta, att hvad jag nyss kallade »några mödrar» voro betänkta på att till Eder komma med en enahanda framställning. Därom har sedermera förhandlats, och slutet har blifvit, att tvenne af dem drogo sig tillbaka för att, som de skriftligen förklarade för mig, icke ohjälpligen sätta sina mäns befodringsutsikter på spel. Det är därför, som jag kommer så sent. Det kanske skulle ha skett i dag, men det blir nu en fråga, som får uppskjutas till behandlingen af vederbörande hufvudtitel.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Jag skulle också vilja fråga, om det beror på bristande samband och enhet inom vårt försvar, att sedan en order utgått om att sätta sjöforten i Karlskrona i försvarsdugligt skick, hvartill väl lär höra, tror jag, att man icke skall vara i saknad af ammunition — ja, jag är så okunnig, att jag hemställer, om ett fort reder sig utan sådan — det sedan kan gå om en à två månader, innan den vederbörliga ammunitionen kommer dit. Huru tillgår det då med skötseln af vårt försvars angelägenheter? Beror dylikt på sådana omständigheter, som när man vid — såsom jag vill minnas — 1867 års riksdag kom under fund med att därför att en myndighet hade byggt och gjort embrasurerna och en annan gjort kanonerna, så passade antingen de förra icke till de senare eller de senare icke till de förra, hvilketdera det nu var, det kommer i alla fall på ett ut. Ja, det står att läsa i Första Kammarens protokoll. Var det icke år 1867, så var det år 1870.

Jag skulle också under nämnda förutsättningar velat fråga de båda försvarsministrarna, hvilka slutsatser de draga af det förfärliga krig, som nu pågår sedan nära ett år. Först och främst ville jag fråga dem, om de icke ändå i själ och hjärta dragit den slutsatsen, att den bästa användningen af de för Boden begärda penningarna, vi kunna göra, är att i morgon dag börja att rifva den fästningen. Det är på fullt allvar, jag säger detta. Det kommer en dag, då den fästningen kommer att spela en roll, likartad med Port Arthurs. Och jag skulle kunna tillägga: det är icke första gången en fästning spelat en sådan roll. Krigshistorien, mina herrar statsråd, kunna vi läsa allesammans, och det är ett faktum, att de krigshistoriska verk, som erkännas för de yppersta, skrifna under, låt mig säga, de sista 30 åren eller något sådant, de ha flutit ur civila pennor och icke ur militärers. Det är en slutsats ur krigshistorien, som jag nämnde nyss: vi skola rifva Boden, gifva ut penningar för *det*, men icke för att fortsätta att bygga det. Vi skola rifva det.

Det finnes också andra slutsatser att draga. Tjänar det mycket till att fortsätta att bygga pansarfartyg för 4, 5 millioner stycket eller något sådant? Hvart komma vi med detta? Det går för sig i andra länder att anvisa — hvad var den senast i Ryssland anvisade summan? — 400,000,000 franes för byggande af krigsfartyg. Men vi kunna uträtta något för försvaret genom att koncentrera användningen af våra penningar för sjöförsvaret på torpedförsvaret. Där kunna vi uträtta någonting. Det är måttliga summor. Men

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

att öka antalet af dessa pansarbåtar för att komma upp till ett antal af tjugu, trettio stycken om så många år, att man väl kan säga, att när det antalet finns, så äro de äldre, kanske de flesta af dem, odugliga! De länder däremot, som ha penningtillgångar, de bygga själfva, de köpa färdiga båtar, de beställa hos andra staters industridkare och få dem fort, de kunna genom sina penningtillgångar skaffa sig en stor flotta på ett à två år. Vi kunna också skaffa oss en stor flotta, nämligen ett annat slag af flotta, på kort tid, och det för öfverkomliga utgiftsbelopp.

Det finnes allt några andra ämnen att tala om vid behandlingen af fjärde hufvudtiteln, däribland frågan om läkarevården för våra soldater och värnpliktiga. Under de senare åren ha framkommit mycket beklagliga uppgifter. Det är möjligt, att en och annan af dessa uppgifter varit öfverdrifven, möjligt, att någon varit helt och hållet oriktig. Men visst är, att det förekommit flera sådana, som icke varit oriktiga, icke ens, såvidt jag kunnat utröna — och jag har bemödat mig allvarligt om att utröna det —, varit i någon mån öfverdrifna och som vittna om ett tillstånd sådant, att, om jag hade ringaste ansvar för dessa fall, jag icke skulle ha en enda natts ro. Det var icke om detta, jag hade hälsningarna från mödrarna, jag nämnde. Det är en annan sak. Och i sammanhang härmed förutsäger jag, att jag nog blir tvungen äfven i år komma till sjökrigsskolan äfven med risk att jag råkar ut för någon sjöfru. Det är farligt — jag har pröfvat på det. De äro nog värre än sjöfröknar. Det är farligt, ty de fordra, att man skall afsäga sig bruket af den smula logik, man blifvit född med, och den smula förmåga af språkets behandling i tal och skrift, som man till äfventyrs förvärfvat. Men det kan icke hjälpas, då det synes ha kommit därhän, att hofinflytelserna sträcka sig ända till pojarna i sjökrigsskolan.

Det finnes en annan sak, om hvilken vi nog få anledning att tala mer än en gång, tala utförligt: det sätt, hvarpå regeringen knuffat undan Riksdagen från dess klara, tydliga och oomtvistliga beslutande-rätt, när den företog sig på egen hand rubba beslutet angående malmtransporten på Norrbottensbanan. Det var bekvämare detta än att komma till Riksdagen och begära lof. Det var bekvämare att bakom Riksdagens rygg gå bolagets — det till stor del utländska bolagets — önsknings till mötes. Jag säger *till stor del*, ty när de mycket hemmastadda affärsmännen i Stockholm säga: det belopp af aktier, man medgifvit att lämna i utländska händer, det är länge sedan vida öfverskridet, ehuru dessa papper ligga på den eller den stockholmska affärsmannens kontor — ja, då visar detta, att hvilka åtgärder man än vidtager, så låter det sig helt enkelt icke göra att hindra, att sådana papper komma i utländska händer, när man icke kan förlita sig på heder och ärlighet hos dem, med hvilka man har att göra. *Det går icke.* Och därför skall man sköta sådana saker så, att några papper icke komma dit. Utvägar att välja på känner kammaren — därom har erinrats mången gång. Är icke tiden må-

hända inne nu att göra något? Eller skall man vänta, till dess man kan motse den tid, då den stora rikedom i Norrbotten är uttömd, penningarna stannat i utländska händer både för malmen och hufvudsakligen för transporten af denna malm och man sedan har kvar blott tomrummet efter en tillgång, som eljest under långa tider kunde ha skaffat sysselsättning och bröd åt en inhemsk befolkning. Men till detta få vi återkomma.

Det är sant, jag har någonting annat, som jag begagnar tillfället att endast förskottsvis nämna. Här beviljades, om jag icke misstar mig, ökad anslag för liden år för folkskoleinspektionen. Jag skall bedja kammaren att taga närmare reda på huru denna förhöjning, begärd i ett syfte, som tilltalade denna kammare, kommer att användas och redan blifvit använd. Kanhända kan det göra, att detta ytterligare exempel på hvad man gör med Riksdagens beslut, som man själf begärt, kan föranlåta statsutskottet och kamrarna att något närmare granska anslagsbehofven, innan de beviljas.

Men jag lämnar dessa saker för denna gång för att komma tillbaka till dem med utförligare material en annan gång, än nu kan komma i fråga. Här står nämligen i viss mening högt öfver alla dessa spörsmål ett annat, som vi sannerligen ha rättighet att tala om här i dag, för så vidt som vi ha konsulatfrågan såsom penningfråga i den framlagda budgeten. Vår riksdagsordning säger, att svenska folket representeras af Riksdagen. Hvad betyder detta? Det betyder, att Riksdagen för hela svenska folket utöfvar den myndighet, som Riksdagen har fått sig genom lag anförtrodd. I denna mening representerar Riksdagen hela svenska folket. Men den representerar icke hela svenska folket i den mening, att dess vilja eller den öfvervägande majoritetens skulle ha haft något öfvervägande inflytande på dess sammansättning, eller att man skulle kunna påstå, att det är någon annan opinion än den politiskt berättigade minoritetens opinion, som är representerad här. Det gäller om Andra Kammaren likaväl som om den Första. Ja, man får väl icke ta ordet *likaväl* bokstafligt. Det gäller mindre om denna kammare, men det gäller positivt om denna kammare som om Första Kammaren. Därtill vill jag knyta den anmärkningen, att det är icke lofgifvet för denna kammare att, om ett folkets eller dess önskemål strandar, skylla på Första Kammaren. Nej, det fanns en tid, som jag icke har glömt, då man var mindre benägen att skylla på Första Kammaren, mera benägen att åtaga sig själf ansvaret, och då man kunde göra det, emedan man då visste att sätta sig i respekt. I den fråga, som nu oroar alla svenska sinnen, alla deras, som tänka något längre än till denna dagens slut, i den frågan äro vi fria från ansvar, som protesterat mot hvad som företogs 1895, men icke de, som deltog i beslutet därom och iklädde sig ansvaret både för beslutet i sak och för det oerhörda sätt, hvarpå det genomdrefs. De bära ansvaret. Och vilja de afskudda sig det, ifall det ansvar, som de då iklädde sig, har utsträckts längre af den nuvarande regeringen än hvad de kanske

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

då drömde om, då är det nödvändigt, att deras tal blir tydligt och deras beslut oryggligt.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! Jag har blifvit uppkallad af de anföranden, som höllos nyss af herrar Hammarskjöld och Hjärne. Det förefaller mig, som om uti en så skicksediger angelägenhet, som unions-saken nu verkligen är för både det svenska och det norska folket, sådana yttranden, som framkommit från dessa håll, icke böra få lämnas alldeles oanmärkta. Ty de kunna leda till den uppfattning, att man icke hos oss inser den stora vikt, som frågan har, då man ställer sig på en så uteslutande formell grund, som både herr Hammarskjöld och herr Hjärne gjorde. Jag vill ej därmed säga, att de själfva därför underskatta frågan. Men jag tror, att genom sådana anföranden den missuppfattning kan göra sig gällande, att inom större delen af Andra Kammarens representation man icke ser saken i dess rätta ljus.

Gentemot herr Hjärne vill jag fråga: när öfver hufvud taget bör man få yttra sig här i kammaren och uttala sina bekymmer i riksviktiga angelägenheter, om icke just vid remissdebatten — och det alldeles oafsedt hvad som står i den kungl. statsverkspropositionen eller icke?

Och då herr Hammarskjöld anmärkte mot den förste talaren — ja, denne får naturligtvis svara för sig själf, och det gör han nog också — att han hade biasikter med sitt anförande, så torde det dock vara på sin plats att upplysa, att alla vi, som äro ytterst lifligt intresserade af unionsfrågans lösning, uteslutande framföra talet om denna sak på grund af vårt lefvande intresse för de bägge folkens framtid och vår lefvande insikt om den stora fara, som hotar, ifall saken icke löses på ett framsynt och rättvist sätt.

Jag tillåter mig därför för min ringa del och utan all utsmykning att endast uttala, att det inom vida lager af vårt folk finnes stora farhågor öfver den nuvarande politiska situationen i unionsfrågan. Och vidare vill jag förklara, att dessa vida lager af vårt folk hysa den uppfattningen, att det vore synnerligen ödesdigert, om ensidiga och oförstående svenska åskådningssätt finge alltför mycket göra sig gällande. Utan att på något sätt anse, att situationen är helt förtviflad — ty det tror jag icke, att den är — vill jag ock på samma gång uttala den förhoppningen, att lösningen måtte blifva god och lyckosam.

Jag tillåter mig slutligen hafva den åsikten, att, med hänsyn till frågans vikt och situationens allvar, detta uttalande är afgifvet både i rätt ordning och i rätt tid.

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Det är synbarligen en ganska svår uppgift att komma till tals med herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet rörande fästningen vid Boden. Det väckte icke ringa uppseende vid sistlidne riksdag, att, när här

i kammaren vid behandlingen af fjärde hufvudtiteln farhågor för ett betydande öfverskridande af de ursprungligen beräknade kostnaderna för denna fästning från flera håll uttalades, herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet *icke* hade ett ord att säga för att skingra eller lugna dessa farhågor. Nu hade vi emellertid fått ett svar uti statsverkspropositionen, ett svar, som går ut på mer än fördubbling utaf de ursprungligen beräknade kostnaderna. Vi äro nu uppe vid ett belopp af inemot 20,000,000 kr. Med anledning af denna del utaf herr statsrådets framställning till Riksdagen hade äfven jag tänkt att här rikta ett spörsmål till honom, kanske icke alldeles så formuleradt som den andre talarens här i ordningen, men ändå utaf den art, att jag anser, att det här kräfvat ett svar. Jag skall emellertid i fortsättningen af mitt anförande äfven rikta ett mera speciellt spörsmål till herr statsrådet, hvilket, därest det besvaras, också torde bereda herr statsrådet ingång på den stora och viktiga hufvudfrågan.

Det är ett uttryck, som kommer tillbaka i fjärde hufvudtiteln uti detta kapitel om våra befästningar, som lyder så: »Enligt nu gjorda beräkningar» eller, närmare uttryckt — ty så heter det också på sina ställen, och så kanske det öfverallt bort heta — »Enligt nu gjorda, noggranna och detaljerade beräkningar.» Det är alldeles tydligt, att vi här i Riksdagen, vid behandlingen tillföre af dessa frågor, icke haft från befästningskommittén, icke haft från krigsstyrelsen de beräkningar, som bort ligga under framställningar till Riksdagen. Jag förstår nog, att det kan vara en ganska genant situation för krigsministern att uppträda uti denna fråga, när säkerligen han, likaväl som jag, erinrar sig hvad hans företrädare i ämbetet vid 1900 års riksdag hade att säga oss i denna fråga. Då yttrade nämligen herr statsrådet Crusebjörn: »Om icke terrängförhållandena vid Boden vore så gynnsamma, som de nu äro, skulle en fästning där uppe, för att hafva samma värde som den nu föreslagna, kosta 20,000,000 kronor, i stället för det belopp, hvartill kostnaden nu kan begränsas.» Ja, mina herrar, nu, 5 år därefter, äro vi uppe strax invid de 20,000,000 — och ändå äro icke kostnaderna för en mängd intendenturbyggnader beräknade, utan herr statsrådet ställer i utsikt, att generalintendenten skall göra en framställning om detta, hvilken framställning sedan i sin tur skall komma till honom och till Riksdagen.

Ännu befinna vi oss emellertid inom den ursprungliga planen för denna fästning. De kostnadssummor, om hvilka det här talas, befinna sig också samtliga inom den planen. Men, såsom redan en föregående talare här har framhållit, är det känt, att det inom militära kretsar talas om en siffra bortemot den dubbla af den summa, hvartill vi nu ha kommit. Man väntar nämligen, att, när vi väl hunnit öfver de perioder, om hvilka herr statsrådet nu talat, vi skola få mottaga förslag om en yttre gördel utanför de nu ifråga-

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

varande befästningarna, hvilken kommer att kosta bortåt lika mycket som dessa befästningar.

Det är klart, att innan man bygger fästningar, bör man naturligtvis utarbete en plan, en fullständig försvarsplan för de tilltänkta fästningarna. Ty därförutan kan man omöjligen beräkna vare sig de blifvande fästningsarbetenas omfång eller kostnaderna för desamma. Om det här tillåtes mig att till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet rikta ett spörsmål, så skulle det lyda som så: Är — och det vet jag, att herr statsrådet kommer att svara nej på — eller när blir försvarsplanen för fästningen vid Boden färdig? Det är nämligen alldeles gifvet, att denna försvarsplan måste utgöra en förutsättning för att man skall kunna beräkna såväl befästnings- som artillerikostnader och öfriga kostnader.

Jag vill härefter komma in på det mera speciella spörsmålet, hvilket jag anser vara af den vikt, att det icke här bör lämnas alldeles oberördt. Det är, mina herrar, af ett visst intresse att med herr krigsministerns framställningar i afseende å landtbefästningarna jämföra herr sjöministerns framställningar rörande kustbefästningarna. Det är alldeles påtagligt, att den sistnämnde utaf konungens rådgifvare åtminstone har försökt, med marinförvaltningens tillhjälp, komma till rätta med de verkliga anledningarna till att de uppgjorda beräkningarna hafva visat sig i så hög grad felaktiga, såsom det heter under femte hufvudtiteln. Det finnes en sida uti denna femte hufvudtitel, sidan 167, hvilken jag, bland andra, vill rekommendera till statsutskottets synnerliga uppmärksamhet — där nämligen marinförvaltningen upplyser, huru, vid öfverlämnande till detta departement af Vaxholms och Oskar-Fredriksborgs fästning, det har visat sig, genom en specificerad utredning, att ofantligt mycket varit utglömdt eller utelämnadt vid de beräkningar, som gjorts för landtförsvarsdepartementets räkning på den tiden denna fästning hörde dit. Det talas nämligen om en mängd nödvändiga arbeten, bland dem betombäddningar, för hvilka inga medel beräknats, anordningar inom fort och batterier för att redan i fredstid kunna förvara ammunitionen, men för hvilka anordningar medel ej heller syntes hafva beräknats, samt anordningar för eldens ledning, hvilka vore nödvändiga, om fästningen skulle kunna motsvara de anspråk, som man därå måste ställa i detta afseende.

Öfver allt detta hafva icke ordentliga beräkningar funnits. Liknande synes förhållandet vara med afseende å landtbefästningarna och enkannerligen med afseende å fästningen vid Boden. Beträffande denna skall jag särskildt uppehålla mig vid sista punkten, rörande frågan om eldens ledning. Ut i det referat, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har gifvit utaf skrifvelsen från cheferna för fortifikations- och artilleridepartementen inom arméförvaltningen, är det en punkt, som blifvit i referatet utelämnad, men som sannerligen förtjänat att där stå kvar. Det är nämligen den punkten, där det talas närmare om brister i afseende å eldens

ledning. Där heter det: »Sälunda måste nämligen i hvarje fäste ordnas en särskild kupol, till hvilken sammanlöpa alla talrör, telefonledningar, ledningar för strålkastares inriktande m. m., så att från befälhafvarens plats allt kan ledas och meddelanden öfverföras, ej blott till servisen vid hvarje artilleripjes i fästningen, utan äfven till alla platser därinom.»

*Remiss af
statsverkes-
propositionen.*
(Forts.)

Jag kommer i detta sammanhang öfver till den andra punkten, beträffande hvilken det vore af ett visst intresse att få en upplysning af herr statsrådet.

Det har inom militära kretsar talats om att försummelser icke endast hafva blifvit begångna med afseende å kostnadsberäkningarna för det omfattande befästningsarbetet vid Boden, utan äfven att stora försummelser blifvit begångna vid detta arbetes utförande, särskildt med afseende på planeringen af denna viktiga eldledning. Nu vet jag naturligtvis icke, om dessa uppgifter äro grundade. Men jag tager för gifvet, att herr statsrådet har haft anledning att undersöka saken, och därför skall jag tillåta mig att fråga honom, om det är sannt, att, sedan man murat upp betonen där uppe, man fått slå sönder densamma för att bereda plats för de med hänsyn till försvaret af den blifvande fästningens ytterst viktiga anordningar, som behöfvas för själfva eldledningen.

Efter detta skall jag tillåta mig att med några ord beröra ett annat spörsmål, som under debatten varit uppe. Chefen för finansdepartementet har kompletterat sitt yttrande till statsrådsprotokollet beträffande det märkliga förslaget att i år icke bevilja mera än 800,000 kronor till arbetareförsäkringsfonden. Han åberopade därvid Riksdagens ställning till denna fråga vid 1895 års riksmöte och den grund, enligt hvilken man då beräknat den för öfvergångsgenerationen erforderliga försäkringsfondens storlek. Jag förmodar, att det var en missägning af herr statsrådet i stället för 1898 års riksdag. Han medgaf emellertid, att om man ställde sig på denna grund, stode man på en mycket osäker och dålig grund. Det är sannt, herr statsråd! Om man vill följa de ursprungliga syften, som den stora arbetareförsäkringskommittén uppställde för en blifvande ålderdomsförsäkring i vårt land, så kommer man också till helt andra siffror, än herr statsrådet här kommit. Då kommer man till siffror på en 70 å 80 millioner för öfvergångsgenerationen i stället för den låga siffra, som herr statsrådet här beräknat. Nu säger herr statsrådet i statsrådsprotokollet, att efter samråd med chefen för civildepartementet denna framställning blifvit gjord. Det är åt chefen för civildepartementet och chefen för finansdepartementet, som nuvarande departementalstadga öfverlämnar omsorgen om de sociala frågorna i vårt land, men nog borde dessa båda departementschefer kunnat hafva andra punkter att välja på, då de skulle slå sig på ett försök att främja de sociala frågornas lösning. Jag skulle hafva velat åt dem rekommendera att t. ex. taga i sikte en fråga, som för några år sedan var före i Riksdagen på grund af en kungl.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

proposition, nämligen frågan om att få till stånd ett arbetareförsäkringsråd, räknande såväl arbetare som arbetsgifvare såsom medlemmar och afsedt att ställas vid sidan af riksförsäkringsanstalten. Jag är öfvertygad om, att, därest ett sådant förslag framkommit från regeringen, denna kammars majoritet skulle nu likasom då hafva uttalat sig för tillkomsten af ett sådant råd och att, om sedan detta råd tillkommit, det af herrar chefer för civil- och finansdepartementen tillsports om dess mening i denna fråga, det icke skulle hafva tillstyrkt den åtgärd, som nu blifvit föreslagen.

Det är, såsom en talare redan förut erinrat, många vintrars snö, som fallit öfver landsfaderns hufvud sedan den dag, då han, understödd af samtliga sina rådgifvare i stor konselj, höjde löftets bägare för Sveriges arbetare och fyllde den med skimrande framtids-guld, med utsikterna att efter långa och mödosamma arbetsår skulle utan nöd och umbäranden få framlefva sina återstående dagar. Om nu icke en lefvande insikt i de sociala spörsmålen, om icke andra lands föredömen kunnat förmå Konungens rådgifvare till ett allvarligt bemödande att förverkliga den ursprungliga planen af den stora arbetareförsäkringskommittén i detta afseende, så borde de väl ändock hafva vetat att förskona Honom från ett rådslag, ägnadt att på ett det mest i ögonen fallande sätt framhäfva det långa afståndet här i vårt land mellan ord — i detta fall kungsord — och handling, mellan löften och deras fullbordande. Jag för min del kan, herr talman, omöjligen tro, att någondera af Riksdagens kamrar skall finna tiden läglig att sända den hälsning, som detta regeringens förslag innebär, till landets arbetarebefolkning.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag kan åtnöja mig allenast med några få ord, sedan de två ärade talare, som uppträdt mot hvad jag yttrade, redan hafva blifvit i hufvudsak bemötta af två andra ärade talare, herrar Hedin och Lindhagen.

Hvad således angår herr Hjärnes uppträdande, så torde man väl efter herr Hedins redogörelse få betrakta detta uppträdande såsom allenast vittnande om att herr Hjärne, hvad förut kanske icke varit för kammaren helt och hållet fördoldt, med en stor lärdom och en stor talaregåfva förenar en stor brist på politisk erfarenhet.

Hvad återigen angår herr Hammarskjölds anförande, så nödgas jag att mot hans protest inlägga min protest. Han förklarade, att det var alldeles tydligt, att allt hvad jag sagt hade gått ut på att väcka misstro till Första Kammaren och regeringen.

Hvad beträffar det förra, så vill jag icke precis taga det på mig, därför att det icke varit min afsikt att väcka misstroende mot Första Kammaren. Men om talaren sagt, att det alldeles tydligt visar, att jag *hyser* misstroende mot Första Kammaren, så hade han haft absolut rätt. Jag hyser misstroende mot Första Kammaren; det är icke första gången jag erkänner detta, och det kommer, om jag får lefva, säkerligen icke heller att bli den sista.

Men hvad beträffar, att mina ord skulle visa misstro mot regeringen, så är det ett fullkomligt misstag och en förtolkning af hvad jag sagt. Det, att uttrycka en varm unionsvänlighet, må väl icke vara att uttrycka misstroende till Kungl. Maj:ts nuvarande regering, det skulle jag på det högsta beklaga; och att göra sina reflexioner öfver huru det skulle komma att gå, hvilken situation skulle uppkomma, därest konsulatförhandlingarna brista, det kan väl icke heller vara ett uttryck af misstro. Lika litet bör detta kunna sägas om ett uttalande af en varm förhoppning därom, att något ännu måtte kunna göras, eller om en vädjan till regeringen i det afseendet.

Emellertid har den ärade talaren uppfattat mig på ett annat sätt, och jag anhåller då att inför kammaren uttryckligen få förklara, att han fullkomligt misstagit sig. Det har *icke* varit min afsikt att yttra något misstroende. Jag har afsiktligt hållit borta allting, som på något sätt kunnat föregripa något omdöme eller — såsom han uttryckte sig — någon dom öfver regeringens handlingar. Den tid kommer ju, då vi få tillfälle att granska dem, men ännu är den icke kommen, och ännu har jag icke tillåtit mig att på något sätt ingå i bedömande. Ifall det att ställa sig på ett visst afstånd, att mena: »Jag vill icke säga hvarken det ena eller det andra, ty det kan jag icke göra ännu» — om detta skall anses otillåtet såsom innebärande en misstro till regeringen, då synes det mig, som om man ställer den fordran på kammarens ledamöter, att de skola utbildas till en sorts parlamentariska hofmän. Men för något sådant har jag tyvärr inga anlag.

Slutligen vill jag tillägga ännu en förhoppning, och det är den, att, då herr Hammarskjöld i sitt anförande i en och samma nästan andaktsfulla beundran sammanfattade Första Kammaren och Kungl. Maj:ts nuvarande regering, framtiden icke måtte utvisa, att sambandet mellan dem är så nära som sambandet mellan dessa båda begrepp i herr Hammarskjölds hjärta.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, då herr Lindhagen yttrade sig från denna plats, för att, hvad först den formella frågan angår, be att få instämma med honom och herr Hedin däruti, att om vi se tillbaka på Riksdagens historia, finnes fog för att yttra sig i denna fråga under remissdebatten om statsverkspropositionen. Men han yttrade vidare i likhet med andra talare, att de djupa lagren önska att fortfarande få behålla unionen. Herr Staaff sade, att de ställa i landet i Norge önska att få bibehålla unionen. Jag vill uttala den uppfattningen, att *hela* svenska folket och i främsta rummet dess representanter önska af allt hjärta att få bibehålla unionen. Och jag instämmer med herr Staaff i att hemställa till regeringen, att, om underhandlingarna ej äro afbrutna, den må göra allt hvad i dess makt står, för att de icke må blifva det och för att söka komma till en lösning. Men det finnes också

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

skiljaktigheter mellan mig och dessa båda herrar. En af dem yttrade, att om regeringen framkom med ensidiga svenska intressen, ville de icke vara med därom. Jag skulle kunna tolka detta därhän, att han velat säga, att, om regeringen öfvergår till Första Kammarens uppfattning, som han ansåg bestå i framhållande af ensidiga svenska intressen, man icke skulle godkänna ett dylikt tillvägagående. Det är något, som vi icke böra yttra oss öfver, ty vi veta icke, hvilka intressen komma att framhållas. Det framgick, att herr Staaff också delade en uppfattning, som ofta gör sig gällande inom Sverige, i det att, när fråga är om unionsunderhandlingar med Norge, man alltid vill lägga de svenska underhandlarne till last, att de komma fram med ensidiga svenska intressen, och förklara, att de mera kunde tillmötesgå de fordringar, som framställas från Norges sida. Ja, mina herrar, jag har alltid med förtroende sett framtiden till mötes, hvad unionen med Norge beträffar, och jag hoppas fortfarande, att vi skola kunna blifva ett folk tillsammans. Men det kan inträffa, att sådana fordringar uppställas från Norges sida, att Sverige icke kan gå in på dem, och då ställer sig frågan annorlunda. Och nog synas de fordringar, som man för närvarande hör omtalas, vara sådana, att man kan få den uppfattningen, att norrmännen spämt bågen väl högt. Men härom kunna vi icke med bestämdhet yttra oss, förrän vi fått se, hvad underhandlingarna innebära, och jag vill icke vara med om att klandra regeringen för att hafva framställt ensidiga intressen, ty jag är öfvertygad om att den är en varm vän till sitt fosterland och möjligen har ansett, att de norska fordringarna äro så stora, att den icke kunnat gå dem till mötes. Jag skiljer mig från talarne på stockholmsbänken däruti, att jag anser frågan vara för tidigt väckt på tal.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats afslutad, beslöt kammaren att hänvisa ifrågavarande proposition jämte de i anledning af densamma afgifna yttrandena till statsutskottet.

§ 4.

Efter föredragning af de på kammarens bord hvilande motionerna, hänvisades:

herr *E. O. V. Wavrinskys* i Stockholm motion, n:o 3, till tillfälligt utskott;

herr *N. Anderssons* i Pettersborg motion, n:o 4, till statsutskottet;

herr *C. J. Hammarströms* motioner, nis 5 och 6, till bevillningsutskottet;

herrar *C. G. Johanssons* i Aflösa och *J. W. Bengtssons* i Häradsköp motioner, nis 7, 8 och 9, till lagutskottet;

herr *P. Hellströms* motion, n:o 10, till herrar deputerade för vård om kammarens ekonomiska angelägenheter; samt

herr *C. H. Wallentins* motion, n:o 11, till statsutskottet.

§ 5.

Föredrogs och godkändes Riksdagens kanslideputerades memorial n:o 1, angående antagande af tjänstemän i Riksdagens kansli.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

Justitieombudsmannens ämbetsberättelse samt tryckfrihetskommitterades berättelse.

§ 7.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *J. G. Hazén*, n:o 12, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående religions- och sedlighetsvård åt personal, anställd vid arbetsföretag af större omfattning;

herr *S. H. Kvarnzelius*, n:o 13, om höjning af anslaget till arbetareförsäkringsfonden;

herr *J. Sjöberg*:

n:o 14, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående nedbringande af fraktafgifterna för transport af kalk å järnvägarne; och

n:o 15, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående nedsättning af fraktafgifterna för transport af potatis å statens järnvägar;

herr *J. Larsson* i Presstorp, n:o 16, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sättet för försäljning af kronodomäner;

herr *O. Persson* i Killebäckstorp, n:o 17, om ändring i gällande bestämmelser rörande skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse;

herr *J. Bengtsson* i Bjärnalt, n:o 18, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inlösen af de fräiseräntor, hvilkas inlösande ej åligger statsverket;

herr *K. H. G. von Schéele*, n:o 19, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upprättandet af sammandrag af de räkenskaper, hvilkas granskning tillkommer kyrkostämman;

herr *V. L. Moll*, n:o 20, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förändrad organisation af den kontroll, som af staten utöfvas öfver bankverksamheten;

herr *J. T. Larsson* i Lund, n:o 21, om anslag för anställande vid universitetet i Lund af en biträdande lärare i kirurgi;

herrar *S. T. Palme* och *C. Wallis*, n:o 22, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i lagen om försäkringsrörelse;

herr *S. A. K. Natt och Dag*:

n:o 23, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående penningtillskott åt i tjänst inkallade, medellösa värnpliktiges hemmavarande anhöriga; och

n:o 24, om förbättrade aflöningsförmåner för underofficerskorpraler vid flottan och kustartilleriet; samt
herr *N. Andersson* i Pettersborg, n:o 25, om upprättande af ett register öfver de vid riksdagarne åren 1867—1899 väckta motionerna.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *C. J. F. Ljunggren* under 2 dagar från och med den 30 januari.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,31 e. m.

In fidein

Herman Palmgren.